

**VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA**

**Daivos Buračiauskienės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės**

Magistro darbas

**TURTO PRIEVARTAVIMO IR PLĖŠIMO SUDĖČIŲ
PANAŠUMAI BEI SKIRTUMAI
SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN
EXTORTION AND ROBBERY**

**Vadovas: doc. dr. Egidijus Bieliūnas
Recenzentas: doc. dr. Anna Drakšienė**

Vilnius 2011

Turinys

Įvadas	3
I. Turto prievartavimo ir plėšimo kriminalizavimas Lietuvos baudžiamajoje teisėje	7
1. Turto prievartavimo ir plėšimo kilmė bei istorinė raida	7
2. Turto prievartavimo ir plėšimo samprata baudžiamosios teisės teorijoje	17
3. Turto prievartavimo ir plėšimo raiška Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse	20
II. Turto prievartavimo ir plėšimo pagrindinių sudėčių lyginamoji analizė	24
1. Turto prievartavimo ir plėšimo objektas	24
2. Turto prievartavimo ir plėšimo dalykas	28
3. Turto prievartavimo ir plėšimo objektyvioji pusė	31
4. Turto prievartavimo ir plėšimo subjektas	38
5. Turto prievartavimo ir plėšimo subjektyvioji pusė	43
III. Turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių panašumai bei skirtumai.....	53
1. Identiški panašumai	53
2. Skirtingi aspektai	56
Išvados	62
Santrauka	64
Summary.....	65
Literatūra	66

IVADAS

Baudžiamoji atsakomybė už turto prievartavimą ir plėšimą nėra naujovė baudžiamojoje teisėje. Atsakomybė už pastaruosius nusikaltimus buvo numatyta ir tarpukario Lietuvoje, tuo metu galiojusiuose teisės aktuose, 1961 m. baudžiamajame kodekse, pastarosios veikos kriminalizuojamos ir 2000 m. baudžiamajame kodekse.

Turtas yra tas gėris, kuris daugelio teisės aktų yra ginamas, saugomas bei už pasikėsinimą į svetimą nuosavybę yra taikomos įvairios atsakomybės rūšys. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas „Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai“. Tą patvirtina ir Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, t. y. jos 17 straipsnis, kuriame teigiama, jog „1. Kiekvienas turi teisę tiek vienas, tiek kartu su kitais turėti nuosavybę. 2. Iš nieko nuosavybė negali būti savavališkai atimta.“. Tai deklaruoja ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolą Nr. 1., kurio 1 straipsnyje teigiama, jog „Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais“.

Nusikaltimai nuosavybei ir giminingoms vertybėms sudaro didžiąją dalį visų užregistruojamų nusikalstamų veikų Lietuvoje. Turto prievartavimas ir plėšimas taip pat priskiriami turtinių nusikalstamų veikų kategorijai. Analizuojant statistinius duomenis pastebėta, jog, tiek turto prievartavimo, tiek turto plėšimo padaromų veikų tendencingai mažėja, palyginus 2008-2010 m. Turto prievartavimai lyginant pastaruosius metus užregistruoti: 2008 m. – 225, 2009 m. – 181, 2010 m. - 178, o štai plėšimai užregistruoti: 2008 m. – 3452, 2009 m. – 3363, 2010 m. – 2727.¹ Taigi, atitinkamai iš pateiktų skaičių galima matyti, jog plėšimų lyginant su turto prievartavimais, padaroma žymiai daugiau ir dažniau.

Apskritai, turto prievartavimo ir plėšimo tema baudžiamojoje justicijoje aktuali ne tik dėl to, jog pastarųjų nusikaltimų padaroma beveik daugiausiai visoje teritorijoje, bet ir teisės praktiniu, ir teoriniu požiūriu. Nors turto prievartavimą ir plėšimą kriminalizuojančios teisės normos Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintos ir žinomos jau pakankamai ilgą laiką, tačiau, analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką,

¹http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=12&metai=2005&menuo=5®ionas=0&id3=23

pastebima, jog neretai susiduriama su minėtų ir analizuojamų veikų atribojimo bei kvalifikavimo problemomis.

Neretai šias problemas identifikuojančios priežastys išskiriamos kaip:

- neaiški ir sudėtinga pastarųjų nusikaltimų sudėčių teisinė konfigūracija;
- besikeičiantys teisės aktai, bei skirtinga normų reglamentacija;
- pastarųjų veikų požymių panašumai;
- vis naujai konstruojamos gyvenimiškos faktinės situacijos ir pan.

Taigi, turto prievartavimo ir plėšimo, kaip nusikaltimų, sudėčių išanalizavimas bei atitinkamai jų atskyrimo požymių išsiaiškinimas svarbus ne tik teoriniu bet ir praktiniu aspektais.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti turto prievartavimo ir plėšimo sudėtis, nustatyti jų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių panašumus bei skirtumus, reikšmingus sprendžiant šių sudėčių aiškinimo ir taikymo problemas.

Tyrimo objektas – tai turto prievartavimo ir plėšimo sudėtys, jų panašumai ir skirtumai.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apžvelgti turto prievartavimo ir plėšimo sampratą bei raidą;
- 2) išanalizuoti turto prievartavimo sudėties pagrindinius elementus ir požymius;
- 3) išanalizuoti plėšimo sudėties pagrindinius elementus ir požymius;
- 4) išanalizuoti ir nustatyti požymius, kvalifikuojančius turto prievartavimą ir plėšimą bei skiriamuosius jų bruožus.

Tyrimui pasirinkti ne vien Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – LR BK), bet ir Rusijos Federacijos, Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamieji kodeksai (toliau – atitinkamai RF BK ir VFR BK), kadangi jie atstovauja kontinentinės teisės tradicijai, kita vertus, pastarųjų pagrindu buvo konstruojamas ir Lietuvos Respublikos teisės normų, reglamentuojančių atsakomybę už turto prievartavimą bei plėšimą, pagrindas.

Darbe teko pasitelkti lingvistinį, sistemini, loginį, istorinį ir lyginamąjį metodus. Lingvistinis metodas naudotas aiškinantis turto prievartavimo ir plėšimo straipsnių dispozicijose numatytų požymių reikšmes.

Sisteminis metodas taikytas nustatant nagrinėjamų nusikaltimų sudėčių vietą nusikalstamų veikų sudėčių sistemoje bei jų ryšius su kitomis nusikalstamomis veikomis.

Istorinis metodas pasitelktas tiriant Lietuvos įstatymų, reguliuojančių baudžiamąją atsakomybę už minėtas veikas, atsiradimą ir vystymąsi.

Lyginamasis metodas naudotas aiškinantis turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, požymių panašumus bei skirtumus, taip pat, jis taikytas ir tiriant baudžiamosios teisės mokslininkų pozicijas tam tikrais diskusiniais klausimais.

Darbo originalumas ir naujumas pasireiškia tuo, jog Lietuvoje kol kas nėra vienas autorius nėra skyręs specialių didesnės apimties darbų turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių lyginamajai analizei pagal naują LR BK. Reikia pasakyti, jog turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių panašumai ir skirtumai iš esmės nebuvo detalai nagrinėti ir pagal anksčiau galiojusį LR BK. Anksčiau galiojusiame LR BK numatytos turto prievartavimo ir plėšimo sudėtys Lietuvos mokslininkų buvo analizuojamos atskirai, nesiaiškinant šių nusikaltimų tarpusavio santykio, jų atribojimo galimybių. Turto prievartavimo ir plėšimo sudėtys darbe analizuojamos remiantis norminiais teisės aktais, specialiąja literatūra, teismų praktika.

Daugiausia remtasi Lietuvos ir Rusijos mokslininkų, teoretikų darbais, kadangi tai vieni naujausių ir išsamiausių veikalų, susijusių su nagrinėjama tema, Lietuvoje, taip pat nemažai naudotasi ir kitų autorių darbais.

Darbas susideda iš įvado, trijų dalių, išvadų, literatūros sąrašo bei santraukos.

Pagrindinės trys dalys tai:

Turto prievartavimo ir plėšimo kriminalizavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje, šioje darbo dalyje trumpai aptariama ir apžvelgiama turto prievartavimo ir plėšimo istorinė kilmė ir raida, samprata, kriminalizavimas baudžiamojoje teisėje, Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

Antroje darbo dalyje pateikiama turto prievartavimo ir plėšimo pagrindinių sudėčių lyginamoji analizė, konkrečiai analizuojamos turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių sudedamosios dalys pagal įprastinius elementus, t. y. objektas, dalykas, objektyvioji pusė, subjektyvioji pusė, subjektai.

Trečiojoje darbo dalyje, kurioje aptariami turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių panašumai bei skirtumai, konkrečiai ir išsamiai aptariama ir detalizuojama, kokie yra šių dviejų skirtingų veikų skiriamieji požymiai ir kas yra identiška. Ši idėja įgyvendinta, trečiąją dalį suskaidant į du skyrius, t. y. viename skyriuje konkrečiai analizuojant tik panašiuosius šių veikų požymius, kitame skyriuje analizuojant tik skiriamuosius šių veikų požymius.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, literatūra bei atlikti moksliniai tyrimai šia tema tikrai skurdoki, daugiausiai informacijos analizuojant šių veikų požymius aptikta jau pakankamai senuose baudžiamosios teisės vadovėliuose, Lietuvos Respublikos

baudžiamojo kodekso komentare II dalyje, O. Fedosiuk parašytuose moksliniuose darbuose bei monografijoje, A. Drakšienės parašytuose moksliniuose darbuose bei monografijose, V. Piesliako parašytuose moksliniuose darbuose, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje. Daug informacijos rasta užsienio autorių darbuose, ypač Rusijos mokslininkų darbuose.

I. Turto prievartavimo ir plėšimo kriminalizavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje

1. Turto prievartavimo ir plėšimo kilmė bei istorinė raida

Plėšimas dažnai laikomas vienu pavojingiausių nusikaltimų nuosavybei. Tai sąlygoja ne tik pavojingas svetimo turto pagrobimo pobūdis, bet ir tokio kėsinosi į svetimą turtą dažnumas. Turto prievartavimas yra ne mažiau įžūlus ir pavojingas nusikaltimas, tačiau jam būdingas intelektualesnis ir labiau planingas kaltininko veiklos pobūdis, lyginant su plėšimu.

Abu šie nusikaltimai, kaip tam tikros socialiai pavojingos veikos, atsirado ir vystėsi beveik kartu, tik plėšimas, įgavęs draudžiančios teisinės normos pavidalą, baudžiamuosiuose įstatymuose įvardytas buvo anksčiau, o turto prievartavimas kurį laiką egzistavo kitų panašių abstrakčiai nusakytų nusikaltimų pavidalu ir savarankiška turto prievartavimo norma baudžiamojoje teisėje tapo palyginus neseniai. Plėšimo sąvoką sukūrė ir pirmieji ją savo įstatymuose naudoti pradėjo germanai. Plėšimą jie pavadino „rapina“ ir iš esmės ją laikė kvalifikuota vagystės forma, kurios metu, naudodama prievartą, svetimą daiktą paimdavo organizuota grupė.²

Lietuvos rašytiniuose teisės šaltiniuose plėšimo įvardijimo užuomazgos randamos 1468 m. Kazimiero teisyne, kuris turtais nusikaltimais laikė: vagystę, savanaudišką miško kirtimą ir turto atėmimą užpuolant.³ Turto atėmimas užpuolant yra laikytinas šiandieninės atsakomybės už plėšimą numatančios normos baudžiamojoje teisėje atitikmeniu.

Pirmosios turto prievartavimo ištakos išvelgiamos 82-79 m. p. m. e. Senovės Romos Liucijaus Kornelijaus Sulos diktatūros laikmetyje. Pagal tuo metu jo vykdytą valstybinę politiką priešų ir turtingų patricijų atžvilgiu, buvo sudaryti savavališkų piliečių, kurių nužudymai nebaudžiami, sąrašai, kurie paskatino potencialių kandidatų į tokius sąrašus šantažavimą bei jų turto prievartavimą.

² Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. – Justitia, Vilnius, 1999. P. 262.

³ Kazimiero teisyne. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-09-02].

www3.mruni.lt/~rgelumb/PowerPoint_2007/3_1kl_5gr_kazteisyn_dailydaite_9.pps

Apie tai dėstoma ir kituose baudžiamosios teisės moksliniuose darbuose.⁴

Būtent šiuo laikmečiu plačiai paplitęs turto prievartavimas nulėmė ir atsakomybės už „metus“, t. y. už grasinimą, kuriuo kitas asmuo verčiamas padaryti teisinį ar materialinį veiksma, atsiradimą.⁵ Tuometinė romėnų teisė skyrė dvi turto prievartavimo rūšis:

- turto naudos gavimą, kaltininkui turto prievartavimo metu apsimetus valdininku (*concessio publica*);
- turto naudos gavimą grasinimu iškelti baudžiamąją bylą (*concessio privata*).⁶

Romėnų teisėje turto prievartavimas, naudotas atliekant valdžios funkcijas, taip pat turėjo savo pavadinimą - *crimen repetundarum*, kas buvo suprantama kaip turto prievartavimas atliekant valdžios funkcijas – būtent neteisėtas pagrindinės valdžios vietininko provincijos gyventojų daiktų pasisavinimas, taip pat bet kokio oficialaus kyšio priėmimas.⁷

Viduramžiais plėšimų ir turto prievartavimų mastas labai išaugo. Miškai buvo pilni plėšikų. Didžiąją dalį jų sudarė nuo teisingumo besislapstantys asmenys, kurie vertėsi tuo, kad puldinėjo, plėšė ir netgi žudė pravažiuojančius žmonės. Plėšimas tuo metu buvo laikomas nusikaltimu, kuriuo kėsinama į visuomenės saugumą.

I Lietuvos Statutas, priimtas 1529 m., plėšimu laikė savanaudišką smurtinį pasikėsinimą į asmenį, siekiant iš jo atimti arba turta, arba sveikatą. Taigi, plėšimo samprata pagal tuometinį teisinį atsakomybės reglamentavimą, naudojant šiandieninę teisinę terminologiją, apėmė ir asmens sveikatos sutrikdymą kaip savarankišką veika, t. y. fizinio smurto naudojimą prieš asmenį, neturint tikslo pagrobti svetimą turta.

Turto prievartavimu viduramžiais užsiėmė aristokratai ir bajorai. Jie ne tik turėjo savo armijas, bet ir kūrė savo gaujas bei vieni su kitais kariavo. Jų tarpusavio karus dažnai lydėdavo turto prievartavimai. Jie apmokestindavo kaimus, grasindami juos padegti, o pagrobę žmonės ar gyvulius, už jų sugražinimą reikalavė išpirkos. Tokie aristokratų daromi nusikaltimai buvo vadinami išraiškingu „kailių apykaklių nusikalstamumo“ pavadinimu.⁸

⁴ Drakšienė A., Stauskienė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 1998.

⁵ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. *Romėnų teisė*. Kaunas, 1999. P.288.

⁶ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas. 1925. P. 18.

⁷ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija*. - Lietuvos teisės universitetas, Vilnius. 2002. P. 42.

⁸ Šnaider G.I. *Kriminologija*. Maskva. 1994. P. 157.

Į XIX amžių pasaulis, galima sakyti, įžengė ginčydamasis dėl plėšimo ir turto prievartavimo sampratos bei šių veikų atribojimo.

Vadovaujantis 1810 m. Napoleono baudžiamuoju kodeksu, plėšimu buvo laikoma smurtinė vagystė, nukreipta į tam tikro konkretaus daikto užvaldymą, o turto prievartavimu buvo laikomas parašo, dokumento, akto, skolos raštelio arba kokio nors kito „popieriaus“, suteikiančio arba panaikinančio turtines teises ar pareigas, išgavimas jėga, smurtu arba prievarta.⁹

Pastarieji nusikaltimai Prancūzijoje tuo metu buvo atribojami pagal kėsinimosi dalyką. Be to, buvo pastebėta, kad turto prievartautojas turtą užvaldydavo, prievarta išgaudamas nukentėjusio asmens sutikimą, o plėšikas tai padarydavo be nukentėjusiojo sutikimo.

Grįžtant į Lietuvos teritoriją, buvo nutrauktas Lietuvos Statuto (1588 m.) galiojimas ir įsivyravo Rusijos imperijos baudžiamieji įstatymai, šiuo atžvilgiu, konkrečiai atsakomybę už šias veikas reglamentavo 1845 m. Rusijos Bausmių statutas. Vėliau įvestas ir papildytas 1903 m. Rusijos Baudžiamasis statutas, kuriame pastarosios veikos dar buvo išskaidytos reglamentuojant ir atsakomybę už šantažą, kaip nusikalstamą veiką. Rusijos 1845 m. Bausmių statute nebuvo šantažo sąvokos, ir tai skatino mokslinę diskusiją dėl šios veikos kvalifikavimo. Kilo daug abejonių dėl tam tikrų šantažo rūšių kriminalizavimo pagrįstumo, būtent, kai siekiama naudos grasinant pranešti valdžiai apie šantažuotojo padarytą nusikaltimą. Tačiau dauguma autorių buvo linkę pripažinti, kad net ir šis grasinimas pagirtinu veiksmu yra tinkamas pripažįstant veiką šantažu. Būtent dėl to, kad šantažui gali būti būdingas grasinimas nenusikalstamais veiksmais, vienas įtakingiausių 1903 m. baudžiamojo statuto autorių N. Tagancevas argumentavo būtinumą išskirti šantažą į atskirą normą, nes, jo manymu, turto prievartautojas visada grasina tik nusikalstamais veiksmais.¹⁰

1903 m. Rusijos Baudžiamasis statutas dar kitaip buvo vadinamas carinės Rusijos baudžiamasis teisyne. Vienas iš priėmimo tikslų – pasenusios (feodalinės) baudžiamosios teisėkūros pritaikymas naujoms sąlygoms, o vėliau papildant – kova su revoliuciniu judėjimu, maištavimu.

⁹ Francuskij ugolovnij kodeks 1810 g. s izmenenijami i dopolnenijami (nurod. Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2002. P. 44.

¹⁰Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija*. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius. 2002. P. 47-48.

Pastarasis Rusijos 1903 m. Baudžiamasis statutas liko galioti ir po vokiečių valdžios įvedimo 1914 m. Lietuvoje, I pasaulinio karo metu.

Pagal Rusijos Baudžiamojo Statuto 589 str. plėšimu buvo laikoma, jei kas nusikalto „pagrobęs svetimą kilnojamąjį turtą, turėdamas tikslą jį pasisavinti, atimdamas kam nuovoką, sužalodamas kūną, darydamas asmens smurtą arba baustinai grasydamas“.¹¹

Pagal tą patį teisės aktą, tik 590 str. buvo apibrėžtas ir turto prievartavimas. Turto prievartavimu buvo laikoma, jei kas nusikalto „vertęs, norėdamas pats gauti arba kitam padaryti turto naudos, užleisti turto teisę arba padaryti kitą nenaudingą turto sutartį, sužalodamas kūną, darydamas smurtą asmeniui arba baustinai grasydamas“.¹²

Kaip matyti iš pateiktų straipsnių prievartavimo ir plėšimo priemonės praktiškai sutampa. Šių veikų skiriamieji bruožai tik pats kėsinimosi objektas. Plėšimo objektas yra sveikata bei kilnojamasis turtas, prievartavimo objektas kiekviena turtinė teisė ar kitas gėris. Stankevičius V.¹³ pastebi, jog prievartavimas yra tiesiog subsidiarus plėšimui.

1923 – 1939 m. laikotarpyje, skirtinga nei visoje Lietuvos teritorijoje, autonominis Klaipėdos kraštas turėjo ir vadovavosi 1871 m. priimtu Vokietijos Baudžiamuoju kodeksu. Pastarasis baudžiamasis kodeksas buvo pirmtakas kaip Šiaurės Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, kuris 1870 m. buvo stipriai įtakotas 1851 m. Prūsijos baudžiamojo kodekso. Nepaisant to, 1871 m. Vokietijos BK buvo vienas iš pirmųjų pradėjusių kodifikuoti teisę. Jis įsigaliojo 1871 m. gegužės 15 d. Anot teisės teoretikų, pastarasis Vokietijos Imperijos kodeksas remiasi Kanto ir Hėgelio filosofija, taip pat klasikinės baudžiamosios teisės mokyklos idėjomis (psichologinės kaltės, valios laisvės, objektyvaus baudžiamosios atsakomybės pagrindo už teisiniam gėriui padarytą žalą, baismės kaip atpildo už blogį). Pirminė jo redakcija buvo gana liberali – pirmaisiais jo galiojimo metais apie 75% kaltininkų buvo netgi teisiami bauda.¹⁴

Analizuojant plėšimo bei turto prievartavimo veikų apibrėžimus, pastebėta, jog pastarosios, savo konstrukcija buvo labai panašios į jau anksčiau aptartas 1903 m. Baudžiamajame statute išdėstytas teisės normas, reglamentuojančias atsakomybę už plėšimą bei turto prievartavimą. Kodekse¹⁵ teigiama, jog plėšimas tai:

¹¹ Stankevičius V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas. 1925. P. 178.

¹² Stankevičius V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas. 1925. P. 181.

¹³ Ten pat. P. 181.

¹⁴ www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/...teises.../vokietijos_bt.doc

¹⁵ Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga: 1871 m. gegužės mėn. 15 d. Kaunas. 1935. P. 63.

“Kas prievarta prieš asmenį arba pavojaus kūnui arba gyvybei grasinimo pavartojimu svetimą kilnojamąjį daiktą iš kito atima, norėdamas jį neteisėtai pasisavinti, tas yra baudžiamas už plėšimą drausmės kalėjimu”.

Tuo tarpu prievartavimas kodekse apibrėžiamas kaip:

“Kas, sau arba trečiam neteisėtai padarytų turto naudą, antrąjį verčia prievarta arba grasinimu kurį veiksma daryti, kęsti arba jo nedaryti, tą už prievartavimą reikia bausti ne mažiau kaip vieno mėnesio kalėjimu“.

Taigi, lyginant dviejų skirtingų šalių ar valstybių teisės aktus pastebima, jog iš dalies pastarosios veikos panašiai apibrėžiamos, tačiau kaip matyti iš pateiktų straipsnių teksto Vokietijos baudžiamasis kodeksas truputį plačiau pateikia pačios veikos konstrukcijas. Pastaruoju atveju įvardijami ne tik aktyvūs veiksmai, bet taip pat įvardijamas ir susilaikymas nuo kažkokių veiksmų.

Sekant tolesnius istorijos vingius, 1940 m. birželio 15 d. SSRS okupavus Lietuvą, nuo 1940 12 01 visoje Lietuvos teritorijoje įvesti ir pradėjo galioti RTFSR teisės aktai. Pastebėtina, jog buvo taikomas dar 1926 m. priimtas baudžiamasis kodeksas. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, jog pastarajame teisės akte, visi nusikaltimai buvo numatyti septintame kodekso skyriuje, kuris buvo įvardintas tiesiog „Turtiniai nusikaltimai“. Analizuojant pačias nuostatas pastebėtina, jog šiame kodekse plėšimu buvo laikomas užpuolimas, turint tikslą užvaldyti (valstybinį ar visuomeninį arba asmeninį piliečių) turtą ir susiję su smurtu, pavojingu užpultojo gyvybei ar sveikatai arba su grasinimu pavartoti tokį smurtą.¹⁶

RTFSR Baudžiamojo kodekso 167 str.¹⁷ teigiama, jog:

„Plėšimas, t. y. atviras užpuolimas, sujungtas su nukentėjusiojo gyvybei ir sveikatai pavojingu smurtu, turint tikslą užvaldyti svetimą turtą, užtraukia – laisvės atėmimą iki penkerių metų laikui. Tie patys veiksmai, jei jie padaryti pakartotinai arba jei dėl jų nukentėjusysis mirė ar buvo sunkiai apluošintas, užtraukia – laisvės atėmimą iki dešimties metų laikui. Ginkluotas plėšimas užtraukia – laisvės atėmimą iki dešimties metų laikui, o itin sunkinančių aplinkybių atveju – aukščiausią socialinės gynos priemonę“.

RTFSR Baudžiamojo kodekso 174 str.¹⁸ teigiama, jog:

„Prievartavimas, t. y. reikalavimas perleisti kokią nors turtinę naudą ar teisę į turtą arba padaryti kokius nors turtinio pobūdžio veiksmus, grasinant nukentėjusiajam

¹⁶ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. Vilnius. 2000. P. 326.

¹⁷ RTFSR Baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1954. P. 93.

¹⁸ Ten pat. P. 96.

asmens smurtu, jo garbę plėšiančių žinių paskelbimu ar jo turto sunaikinimu, užtraukia – laisvės atėmimą iki trejų metų laikui“.

1947 m. šalia minėto RTFSR baudžiamojo kodekso įsigaliojo ir kiti baudžiamieji įstatymai¹⁹, kurie davė pradžią nusikaltimų skirstymui pagal nuosavybės (turto) rūšis, tai yra atskiriant valstybinį, visuomeninį turtą nuo asmeninio piliečių turto. Tuo pagrindu, 1961 m. Lietuvos TSR BK numatė dvi plėšimo ir turto prievartavimo rūšis: valstybinio (visuomeninio) ir asmeninio turto plėšimo bei turto prievartavimo. Plėšimais buvo laikomi valstybinio (visuomeninio) ir asmeninio turto užvaldymai, panaudojant fizinį smurtą arba grasinant jį tuoj pat panaudoti, arba kitaip atimant nukentėjusiam galimybę priešintis, o turto prievartavimais – reikalavimai perduoti valstybinį (visuomeninį) arba asmeninį turtą arba teisę į turtą, grasinant nukentėjusiam ar jo artimiesiems fiziniu smurtu, turto sunaikinimu arba nukentėjusį ar jo artimuosius žeminančių žinių paskelbimu.²⁰

Analizuojant pačias normas pastebėtina ir tai, jog skirtingai, nei 1926 m. RTFSR BK, 1961 m. BK papildė plėšimo normą įvedęs grupės iš anksto susitarusių asmenų, kurie tą nusikaltimą padaro, požymius. LTSR BK 148 str.²¹ teigiama, jog :

“Užpuolimas, turint tikslą užvaldyti asmeninį piliečių turtą, susijęs su smurtu, pavojingu nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai arba su grasinimu pavartoti tokį smurtą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo 3 iki 10 metų. Ta pati veika, padaryta grupės iš anksto susitarusių asmenų arba padaryta asmens, pirmiau nusikaltusio plėšimu, turint tikslą užvaldyti valstybinį, visuomeninį ar piliečių asmeninį turtą, arba banditizmu - baudžiamas laisvės atėmimu nuo 5 iki 12 m. su turto konfiskavimu ar be konfiskavimo. Plėšimas, susijęs su sunkių kūno sužalojimų padarymu arba padarytas itin pavojingo recidyvisto - baudžiamas laisvės atėmimu nuo 6 iki 15 m. su turto konfiskavimu ar be konfiskavimo ir su nutrėmimu nuo 2 iki 5 m. ar be nutrėmimo“.

To paties teisės akto 150 str. nustatė:

„Reikalavimas perduoti asmeninį piliečių turtą arba suteikti turtinę naudą, susijęs su grasinimu ateityje pavartoti smurtą, arba pagarsinti žinias, žeminančias nukentėjusiojo ar jam artimų asmenų garbę arba sunaikinti turtą (prievartavimas), - baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų“.

¹⁹ TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1947-06-04 įsakymas „Dėl baudžiamosios atsakomybės už valstybinio ar visuomeninio turto grobimą“ ir „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“.

²⁰ LTSR BK komentaras. Vilnius. Mintis.1989. P. 182.

²¹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1961. P. 80-81

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, Lietuvoje kurį laiką galiojo 1961 m. LTSR BK ir jame suformuluotos plėšimo bei turto prievartavimo sudėtys.²²

Priėmus naują baudžiamąjį įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d., turtinių nusikaltimų dalijimas pagal nuosavybės rūšis išnyko. Visi turtiniai nusikaltimai buvo įtraukti į LR BK skirsnį „Nusikaltimai nuosavybei“.

Plėšimu pagal šio įstatymo 272 str.²³ buvo laikoma:

„Svetimo turto užvaldymas panaudojant fizinį smurtą arba grasinant tuoj pat jį panaudoti, arba kitaip atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis (plėšimas), - baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki aštuonerių metų su bauda ar be baudos.

Plėšimas, padarytas pakartotinai, arba grupės iš anksto susitarusių asmenų, arba įsibraunant į negyvenamąją patalpą, arba panaudojant šaunamąjį ginklą, - baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki dešimties metų su bauda ar be baudos. Plėšimas, susijęs su sunkaus kūno sužalojimo padarymu arba padarytas įsibraunant į gyvenamąją patalpą, arba stambiu mastu, arba itin pavojingo recidyvisto, - baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešerių iki dvylikos metų su bauda ar be baudos“.

Turto prievartavimas pagal 273 str.²⁴ buvo laikomas:

“Atviras, užmaskuotas paslaugų siūlymu ar kitokia forma pridengtas reikalavimas perduoti turtą, teisę į turtą arba padaryti kitus turtinio pobūdžio veiksmus ar nuo jų susilaikyti, tiesiogiai arba užuominomis grasinant panaudoti fizinį smurtą prieš nukentėjusįjį ar jo artimuosius, sunaikinti ar sugadinti jų turtą ar kitaip šantažuojant (turto prievartavimas), - baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki penkerių metų ir bauda.

Turto prievartavimas panaudojant fizinį smurtą, sunaikinant ar sugadinant turtą arba panaudojant kitokią prievartą, taip pat padarytas grupės iš anksto susitarusių asmenų arba pakartotinai, - baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki aštuonerių metų ir bauda.

Turto prievartavimas, sukėlęs didelę materialinę žalą ar kitas sunkias pasekmes, arba esant stambaus masto turtiniam reikalavimui, taip pat padarytas organizuotos grupės arba panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogmenis, - baudžiamas laisvės atėmimu nuo penkerių iki dvylikos metų“.

²² Drakšienė A., Stauskienė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius. 1998.

²³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Žin., 1997, Nr.97-2445 (97.10.29). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=61467&p_query=&p_tr2=

²⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Žin., 1997, Nr.97-2445 (97.10.29). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=61467&p_query=&p_tr2=

Taigi, pati plėšimo sąvoka, galima būtų teigti, jog išliko beveik nepakitusi, o turto prievartavimo sąvoka, analizuojant teisės aktus, matyti, jog buvo išplėsta, patikslinant turto prievartavimo dalyką, reglamentuojant psichinės prievartos priemones ir įvedant nemažai aiškinamųjų požymių, tačiau buvo atsisakyta fizinio smurto skirstymo į pavojingą ir nepavojingą.

2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu patvirtinto BK, įsigaliojusio 2003 m. gegužės 1 d., numatyto plėšimo sąvoka nesikeitė, tačiau šią veiką kvalifikavo visai kitokie kvalifikuojamieji požymiai. Turto prievartavimo sąvoka, galima būtų teigti, jog buvo sukonkretinta, papildant ją tikslesniu turbinio reikalavimo turiniu bei psichinės prievartos priemonėmis, tai labai akivaizdžiai matosi tiek iš teisės aktų analizės, tiek iš teismų praktikos analizės.

Pagal LR BK 180 str.²⁵ plėšimas buvo apibūdintas kaip:

„1. Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas apiplėšė įsibrovęs į patalpą arba panaudojęs nešaunamąjį ginklą, peilį ar kitą specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

3. Tas, kas apiplėšė panaudojęs šaunamąjį ginklą ar sprogmenį arba apiplėšęs pagrobė didelės vertės turtą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.“

Pagal LR BK 181 str.²⁶ atsakomybė už turto prievartavimą buvo reglamentuojama kaip:

„1. Tas, kas neturėdamas teisėto pagrindo atvirai ar užmaskuotai savo ar kitų asmenų naudai vertė kitą asmenį perduoti turtą, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos arba atlikti kitus turbinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti grasindamas prieš nukentėjusį ar kitą asmenį panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti jo turtą, paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, arba panaudodamas kitokią psichinę prievartą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas prievartaudamas turtą panaudojo fizinį smurtą, atėmė asmeniui laisvę, sunaikino ar sugadino jo turtą arba kitokiu būdu padarė jam didelės turtinės žalos, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

²⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 89-2741.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211457&p_query=&p_tr2=

²⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 89-2741.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211457&p_query=&p_tr2=

3. Tas, kas prievartavo didelės vertės turtą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.“

Nuo 2007 m. birželio 28 d. pakeitus Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą, abi analizuojamos sudėtyos buvo dar papildytos naujais kvalifikuojamais požymiais, t. y.:

Pagal LR BK 180 str.²⁷ plėšimas buvo apibūdintas kaip:

„1. Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas apiplėšė įsibrovęs į patalpą arba panaudojęs nešaunamąjį ginklą, peilį ar kitą specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

3. Tas, kas apiplėšė panaudojęs šaunamąjį ginklą ar sprogmenį arba apiplėšęs pagrobė didelės vertės turtą ar didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčias vertybes, arba apiplėšė dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.“

Pagal LR BK 181 str.²⁸ atsakomybę už turto prievartavimą buvo reglamentuojama kaip:

„1. Tas, kas neturėdamas teisėto pagrindo atvirai ar užmaskuotai savo ar kitų asmenų naudai vertė kitą asmenį perduoti turtą, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos arba atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti grasindamas prieš nukentėjusį ar kitą asmenį panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti jo turtą, paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, arba panaudodamas kitokią psichinę prievartą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas prievartaudamas turtą panaudojo fizinį smurtą, atėmė asmeniui laisvę, sunaikino ar sugadino jo turtą arba kitokiu būdu padarė jam didelės turtinės žalos, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

3. Tas, kas prievartavo didelės vertės turtą arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes arba prievartavo turtą dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.“

²⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Žin.*, 2007, Nr. 81-3309 (2007-07-21)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397523&p_query=&p_tr2=

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Žin.*, 2007, Nr. 81-3309 (2007-07-21)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397523&p_query=&p_tr2=

Taigi, apžvelgus visą istorinę plėšimo bei turto prievartavimo raidą, ištakas, būtų galima trumpai reziumuoti, jog pastarųjų dviejų veikų kriminalizavimo šaltinių, atitinkamų sudėčių raida ir kaita buvo pakankamai dinamiška. Taip pat būtų galima teigti, jog tokį dinamiškumą galėjo nulemti taip dinamiškai besiklostanti socialinė aplinka, valstybių teisinės pertvarkos, politiniai pokyčiai, ekonomikos įtaka.

2. Turto prievartavimo ir plėšimo samprata baudžiamosios teisės teorijoje

Analizuojant turto prievartavimo ir plėšimo sampratas baudžiamosios teisės teorijoje, pirmiausia reiktų aptarti teisės aktuose įtvirtintas nuostatas bei šių veikų apibrėžimus.

Štai turto prievartavimo sampratą 1926 m. RTFSR BK apibrėžė kaip reikalavimą suteikti kokią nors turtinę naudą arba perduoti teisę į turtą arba atlikti kokius nors turtinio pobūdžio veiksmus, sukeltiant nukentėjusiajam baimę, kad prieš jį bus panaudotas smurtas, paskelbtos jį žeminančios žinios arba sunaikintas turtas.²⁹ Taigi, kaip matyti, į šią normą įtraukta ir šantažo sudėtis.

Laikui bėgant bei keičiantis ne tik teisės aktams, bet ir valstybių santvarkoms, socialinei raidai, ekonomikai, keitėsi ir šių nusikaltimų sampratos. Štai 1961 m. priimtas LTSR BK, nors ir analogiškas tos pačios Rusijos BK, tačiau atsiradus naujam požiūriui į turtą, jo atskyrimą, koks turtas yra valstybinis bei koks turtas yra asmeninis ar piliečių - plėšimo bei turto prievartavimo sudėtys taip pat buvo reglamentuojamos atitinkamai perskirsčius kai kuriuos turtinius niuansus, t. y. atsižvelgiant į tai, bei diferenciaciją arba pagal tai, ar tai turtas – asmeninis, piliečių ar valstybinis (visuomeninis), – t. y. į kokį turtą kėsiniamasi.

Analizuojant teisės aktus, taip pat atsižvelgiant į tai, kas buvo pasakyta ankstesniame darbo skyriuje, plėšimas buvo suprantamas tiesiog kaip užpuolimas, turint jau iš anksto suplanuotą ir konkretų tikslą, t. y. užvaldyti svetimą turtą arba nuosavybę, tačiau taip pat atkreiptinas dėmesys, jog plėšimo samprata buvo neatsiejama nuo smurto panaudojimo, t. y. smurto, kuris pavojingas nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai. Prie plėšimo taip pat lygiagrečiai ėjo ne tik smurto panaudojimas, bet ir grasinimas jį ateityje panaudoti.

Turto prievartavimą, kaip apibrėžimą, galima pateikti, jog tai – reikalavimas perduoti turtą arba teisę į turtą, grasinant nukentėjusiajam ar jo artimiesiems fiziniu smurtu, turto sunaikinimu, taip pat, kad bus paskelbtos žinios, žeminančios jo ar jo artimųjų garbę, tai yra bendrinis apibrėžimas, kuris atsispindi ir beveik išliko visuose teisės aktuose toks pats, išskyrus tai, jog skyrėsi kai kurie tarminiai žodžiai, leksinė išraiška, kaip pavyzdžiui, ne turtas, o turtinė nauda ir pan.

²⁹ RTFSR baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1954.

Visoje XX a. baudžiamosios teisės literatūroje analizuojant turto plėšimo ir turto prievartavimo teorinius aspektus, šių veikų atribojimo klausimus, pastebėtina, jog turto prievartavimo sampratoje bei apibrėžime, toks požymis kaip grasinimas smurtą panaudoti ne tuoj pat, o kažkada ateityje, po tam tikro laiko, jei nebus įvykdytas reikalavimas perduoti turtą. Vėliau smurto aspekto momentas net buvo įtvirtintas pačioje turto prievartavimo sudėtyje.

Analizuojant vėlesnes teisės aktų redakcijas, pastebėta, jog nuo 1994 m. liepos 19 d., kai buvo priimti teisės aktų pakoregavimai, apskritai buvo atsisakyta diferencijuoti plėšimo ir turto prievartavimo sudėtis pagal jau anksčiau aptartas nuosavybės rūšis. Pastarieji tiesiog buvo bendra tvarka įtraukti į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ypatingosios dalies skyrių - "Nusikaltimai nuosavybei".

Analizuojant XIX-XX ir XXI a. teisės aktus bei baudžiamosios teisės doktriną³⁰, reglamentavusius atsakomybę už plėšimą bei turto prievartavimą, atkreiptinas dėmesys, jog turto prievartavimas per visus šiuos laikotarpius išlaikė taip sakomą sovietinio laikotarpio suformuotą turto prievartavimo koncepciją. Vienas iš svarbesnių šios nuostatos pakeitimų, nusikaltimo dalyko išplėtimas.

Pastebėti keli pasikeitimai:

- iš nukentėjusiojo galėjo būti reikalaujama ne tik atlikti tam tikrus turtinio pobūdžio veiksmus, bet ir susilaikyti nuo jų;
- vietoj grasinimo paskelbti garbę žeminančias žinias atsirado terminas "kitaip šantažuojant";
- dispozicijoje atsirado aiškinamieji požymiai kaip pavyzdžiui, "atviras, užmaskuotas paslaugų siūlymas ar kitaip pridengtas" (reikalavimas), "atvirai arba užuominomis" (grasinimas).

Analizuojant turto plėšimą, t. y. turto plėšimo sudėtį, atkreiptinas dėmesys, jog :

- visų pirma, dalinai atsisakyta sovietiniu laikotarpiu galiojusios pačios turto plėšimo sampratos;
- pateikiant naują turto plėšimo sampratą daugiausiai dėmesio ir didžiausią vaidmenį suvaidino 1903 m. Baudžiamasis statutas;
- turto plėšimas pradėtas konstruoti kaip visų pirma svetimo turto užvaldymas, panaudojant ne tik fizinį smurtą ar grasinant tuoj pat jį panaudoti, bet ir kitaip atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis;

³⁰ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. Vilnius. 2000; Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija*. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius. 2002.

- analizuojant besikeičiančius aktus, pastebėta labai didelė įtaka iš socialinės aplinkos, prie ko pati norma bei konstruojama visa sudėtis buvo nuolat taikoma;
- pratęsiant prieš tai išsakytą mintį, galima teigti, jog iš socialinės aplinkos, ekonominės aplinkos, nusikaltimo sudėtis buvo pildoma, pridedant nusikaltimo organizuotumą, kelių asmenų susitarimus, taip pat pastebėta ir išplėsta pati turto sąvoka, kadangi jau po paskutinių Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso redakcijų, kaip jau prieš tai buvo minėta, į pasikėsinimo dalykus buvo įtrauktas ir didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybės.

Taigi, galima būtų daryti prielaidą ar trumpą išvadą, jog keičiantis santvarkai, požiūriui, socialinei aplinkai, ekonomikai, keičiasi ir baudžiamieji įstatymai, t. y. tam tikros normos, tuo pačiu keisdami ir tam tikrų nusikaltimų sampratas, apibrėžimus, sudėtis bei patį požiūrį. Šiuo atžvilgiu, istorinės raidos pasekoje, išimtimi nebuvo ir turto prievartavimo bei turto plėšimo nusikaltimo sampratos.

3. Turto prievartavimo ir plėšimo raiška Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

Naujajame LR BK turto prievartavimo ir plėšimo sudėtys įtvirtintos XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“.

Turto prievartavimas LR BK 181 straipsnyje suformuluotas kaip:

1. Tas, kas neturėdamas teisėto pagrindo atvirai ar užmaskuotai savo ar kitų asmenų naudai vertė kitą asmenį perduoti turtą, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos arba atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti grasindamas prieš nukentėjusį ar kitą asmenį panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti jo turtą, paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas nepageidautinas, arba panaudodamas kitokią psichinę prievartą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas prievartaudamas turtą panaudojo fizinį smurtą, atėmė asmeniui laisvę, sunaikino ar sugadino jo turtą arba kitokiu būdu padarė jam didelės turtinės žalos, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

3. Tas, kas prievartavo didelės vertės turtą arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes arba prievartavo turtą dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

LR BK 180 straipsnyje plėšimas suformuluotas kaip svetimo turto pagrobimas, panaudojant fizinį smurtą ar grasinant tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimant galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis. Pati norma išreikšta tokiu tekstu:

„1. Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

2. Tas, kas apiplėšė įsibrovęs į patalpą arba panaudojęs nešaunamąjį ginklą, peilį ar kitą specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

3. Tas, kas apiplėšė panaudojęs šaunamąjį ginklą ar sprogmenį arba apiplėšęs pagrobė didelės vertės turtą ar didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės turinčias vertybes, arba apiplėšė dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.“

Apsibrėžus naujajame LR BK įtvirtintus turto prievartavimo ir plėšimo straipsnius, toliau tikslinga būtų išsiaiškinti, kokią apskritai vietą nusikalstamų veikų sistemoje užima minėti nusikaltimai numatyti dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

LR BK XXVIII skyrius yra įvardijamas kaip „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Tiek plėšimas, tiek turto prievartavimas kaip veikos priklauso turtiniams nusikaltimams, kadangi abiejų veikų pagrindinis tikslas – siekti turtinės naudos. Analizuojant šias dvi normas pastebėta, jog turto prievartavimas, kitaip nei plėšimas, nėra priskiriamas prie nusikaltimų, turinčių grobimo požymių.

Baudžiamosios teisės teorijoje galima rasti įvairių argumentų, pagrindžiančių šį teiginį. Štai Rusijos baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, jog turto prievartavimas nepriskirtinas grobimu laikomų veikų kategorijai, kadangi turto užvaldymas ir naudojimas juo savo nuožiūra lieka už šio nusikaltimo sudėties ribų.³¹ Kitaip tariant, turto prievartavimo sudėtyje nenumatytas nusikalstamų padarinių atsiradimas, kas sudaro esminį grobimo požymį.³²

O. Fedosiuk nurodo, jog turto prievartavimo sudėties teisinėje konstrukcijoje pabrėžiamas ne svetimo turto užvaldymas, bet neteisėtas turtinis vertimas.³³ Tai pat dažnai akcentuojama tai, jog turto prievartavimo atveju realus turto užvaldymo momentas laiko atžvilgiu esmingai atitrūkęs nuo paties kaltininko nusikalstamų veiksmų atlikimo momento.³⁴

Plėšimas, kaip pavojingesnis ir žymiai dažniau padaromas nusikaltimas nei turto prievartavimas, priskiriamas grobimu laikomų veikų kategorijai. Tokia išvada ar prielaida daroma todėl, jog jau žvelgiant į įstatymo raidę, matyti, kad pati plėšimo veika, ar atliekami veiksmai įvardijami kaip „pagrobė“.

Atkreiptinas taip pat dėmesys, jog turto prievartavimą ir plėšimą skiria ne tik formuluojamos nuostatos, kaip pagrobimas, kuris atitinkamai šį nusikaltimą įvardija kaip grubesnę, tačiau sąlyginai, šios dvi veikos yra ir panašios. Vieni iš tų panašumų yra tie, jog

³¹ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Москва: НОРМА-ИНФРА-М. 1999. P0. 362.

³² Ten pat.

³³ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija*. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius. 2002.

³⁴ Ten pat.

tai tikslas pasižymintis turtiniu pobūdžiu, kitas panašumas tas jog abiejose veikose yra psichinio ar fizinio smurto panaudojimas.

Taigi, abu pastarieji nusikaltimai, atsižvelgiant į jų pavojingumo laipsnį, priskirtini smurtinių nusikaltimų grupei. Smurtinis nusikalstamumas apima tam tikrą dalį skirtingo pobūdžio smurto ir prievartos visuomenėje apraiškų. Visuomenėje ir valstybėje vykstantys socialiniai procesai turi poveikio kiekvienam visuomenės nariui. Šis poveikis turi fizinio, psichinio (dvasinio), ekonominio, ekologinio ir kt. pobūdžio prievartos, kurią galime įvardyti kaip smurtą, elementų. Plačiai suprantamos psichologinės prievartos elementų ypač daug yra kiekvieno vaiko ir jauno žmogaus socializacijos procese (kai kurios ugdymo pastangos) ir resocializacijos procese (buvimo laisvės atėmimo ar jos apribojimo įstaigoje metu), kai didelis skurdas bei didėjant bendram konfliktiškumo, agresyvumo lygiui visuomenėje. Tačiau tik tam tikra dalis smurtinio elgesio apraiškų visuomenėje yra kriminalizuojama, t. y. smurtinis elgesys tampa ir nusikalstamu elgesiu, už kurį taikoma baudžiamoji atsakomybė. Grasinant baudžiamąja atsakomybe valstybėje siekiama geriau apginti visuotinai pripažintas svarbiausias socialines vertybes (pvz., žmogaus gyvybę, sveikatą, seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą ir kt.).

Galiojančio Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje yra gana daug straipsnių, nustatančių baudžiamąją atsakomybę už visuomenei pavojingas veikas, kurių subjektyvieji požymiai apima įvairias anksčiau minėto smurto apraiškas (pvz., XV skyriuje „Nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai“, XVI skyriuje „Nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai“, XXXV skyriuje „Nusikaltimai visuomenės saugumui“, XLVI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai krašto apsaugos tarnybai“ ir kt.). Smurtiniam nusikalstamumui kriminologiniu požiūriu nagrinėti skiriama ypač daug dėmesio, nors paties smurtinio nusikalstamumo ribos kriminologijos moksle suprantamos nevienodai. Tačiau visuotinai priimta, kad smurtiniam nusikalstamumui priskiriami tyčiniai sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai fiziniam asmeniui. Juos visus vienija bendras pasikėsینimo objektas, patys sunkiausi padariniai, nes prarandama asmens gyvybė, sveikata, seksualinis neliečiamumas: nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai ir išžaginimai. Šios veikos nusikaltimais pripažįstamos visose kultūrose ilgą žmonijos raidos laikotarpį (tūkstančius metų, kartais su tam tikromis išimtimis).³⁵

³⁵ Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-10]. http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yA6ZfXt9b10J:www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/juri_sprudencija/archyvas/dwn.php%3Fid%3D266092+Smurtinio+nusikalstamumo+samprata,+tenden+cijos+ir+%C5%A1iuolaikiniai+rai%C5%A1kos+ypatumai+Lietuvoje.&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcl

Nepaisant to, jog pastarieji nusikaltimai ir yra labai panašūs esminis skirtumas, remiantis tuo kas jau anksčiau buvo pasakyta, tai plėšimui būdingas grubumo ir pavojingumo laipsnis, kokio pagrobimo negalima niekur ir išvelgti analizuojant turto prievartavimo sudėtį.

Šiuo atžvilgiu plėšimas yra artimas kitai nusikalstamai veikai – vagystei, kurioje taip pat yra grobimo požymių. Tačiau analizuojant teisės aktus, pastebima, jog plėšimas nuo vagystės skiriasi veikos atlikimo būdu.

Analizuojant doktriną³⁶, galima teigti, jog turto prievartavimo atveju yra išvelgiamas ne grobimas, o asmens privertimas elgtis prieš savo valią, ir paklusti nusikaltėlio reikalavimams. Tokia veika atitiktų žmogaus veiksmų laisvės varžymo normą (LR BK 148 str.), tačiau nuo jos turto prievartavimas išsiskiria turtiniu savo pobūdžiu, todėl turto prievartavimo norma laikytina specialiaja žmogaus veiksmų laisvės varžymo atžvilgiu norma.

Taigi, turto prievartavimas ir plėšimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nepaisant kai kurių smurtinių apraiškų yra konkrečiai priskiriami nusikaltimams ir nusižengimams nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams.

d=ADGEESiNZYOJxmE1dWROSrtm5Uc0m5UHF2FAMpNC26TW11sWbLp5rmyFWdpqaOxm
biKcFtO6QAr8xgcMKNSRjy4NgvDpgTNO7hXO7VB6NJvxJv2tGMzQxQ7Z7SS-
b2_xsUX3YkYW_E1&sig=AHIEtbQBxt9D4zZKR3hAGgVR9hwKQO-clw.

³⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009.

II. Turto prievartavimo ir plėšimo pagrindinių sudėčių lyginamoji analizė

1. Turto prievartavimo ir plėšimo objektas

Turto prievartavimu ir plėšimu yra kėsiamasi daugiau negu į vieną baudžiamojo įstatymo saugomą teisinį gėrį. Pagrindinis šiais nusikaltimais siekinys – svetimui priklausanti nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai.

Prigimtinės teisės samprata nuosavybę supranta kaip prigimtine žmogaus teisę, neatimamą, išimtinę ir amžiną. Pagrindinė taisyklė dėl nuosavybės įgijimo pagal prigimtine teisę - pirmasis užėmęs neribotus išteklius, tampa tų išteklių savininku. Taip pat gana populiarius prigimtinės teisės sampratos atstovų teiginys, kad nuosavybė įgyjama darbu. John Locke žodžiais tariant, kiekvienas žmogus turi „nuosavybę“ – savo paties „asmens nuosavybę“. Niekas, išskyrus jį patį, neturi į ją teisės“. Todėl „<...> jo kūno ir rankų „darbas“ tikrai priklauso jam pačiam“.³⁷

Vieni nuosavybės įgijimą pateisiną „įgimta“ teise, darbu, dar kiti pateisina nuosavybę jau vien dėl to, kad privačios nuosavybės apsaugos sistemoje išvelgia visuomeninę naudą, kadangi taip ištekliai turėtų būti panaudojami efektyviausiu būdu. Nepaisant skirtingo nuosavybės teisių tikslo ar funkcijos išskyrimo, paprastai sutinkama, kad nuosavybės objektų esminis bruožas yra jų fizinis ribotumas. Apskritai nėra poreikio nuosavybės teisei atsirasti į neribotus išteklius ir jos įgyvendinimo klausimas lieka neaktualus, kadangi paprasčiausiai nekyla konfliktų dėl išteklių padalinimo.

Nuosavybė yra laikoma visuomenės pagrindu. Nuosavybės teisės sąvoka pateikta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.37 straipsnyje, kur numatyta, kad nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Tai reiškia, kad savininkas, turintis nuosavybės teisę tam tikrą daiktą turi nevaržomą teisę atsižvelgiant į savo interesus elgtis su juo kaip tinkamas, tačiau laikantis įstatymų normų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 15 d. nutartyje³⁸ teismas pasakė, kad teisiniams santykiams atsirasti būtini mažiausiai du subjektai. Vienas subjektas

³⁷ LOKAS, Dž. *Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą. (Antras traktatas apie valdžią)*. Vilnius: Mintis. 1992. P. 32.

³⁸ Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje *B.R. v. V.P., J.G.*, Nr. 3K-3-188/2004, kat. 25.8.2.

nuosavybės teisiniuose santykiuose yra savininkas, kuris nuosavybės teise turimą turtą gali valdyti, naudoti ir disponuoti. Kadangi nuosavybės teisė yra absoliuti, tai paprastai laikoma, kad kita nuosavybės teisių santykių šalis yra pasyviai įpareigotų subjektų visuma. Kadangi ši visuma neturi teisių valdyti ir naudoti savininkui priklausantį turtą, juo disponuoti, todėl teisiškai reikšmingiausias nuosavybės teisiniuose santykiuose yra turto savininkas, kaip nuosavybės teisės subjektas. Nuosavybės teisės į atitinkamą turtą turinys nusakomas savininko išimtinių teisių į tą turtą visuma: teisę jam priklausantį turtą valdyti, naudoti bei juo disponuoti. Nuosavybės teisė yra plačiausia savo turiniu absoliuti teisė.³⁹ Būtent ši teisė yra laikoma ekonominės valstybės pagrindu. Savininkas valdo jam priklausantį turtą, naudoja jį bei disponuoja juo pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, nepažeisdamas kitų asmenų teisių ar teisėtų interesų, įstatymų nustatytais atvejais bei sąlygomis ir tiek, kiek įstatymai leidžia. Tai suponuoja trečiųjų asmenų pareigą gerbti savininko teises.

Taigi, nuosavybė ir turtas yra tai, kas saugoma Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos: 17 straipsnio 2 punktas skelbia, kad „kiekvienas žmogus turi teisę turėti nuosavybę tiek vienas, tiek kartu su kitais ir iš nieko negali būti ji savavališkai atimta“.

Pagal LR Konstitucijos 23 str. nuosavybė kaip įstatymo saugomas teisinis gėris suprantama per nuosavybės teisės turinį, kurį sudaro trijų teisių – turto valdymo, naudojimo ir disponavimo turtu visuma. „Tačiau, toks nuosavybės teisės aiškinimas civilinės teisės (CK 4.37 str.) prasme nepilnai atskleidžia nuosavybės kaip baudžiamosios teisės saugomo teisinio gėrio turinį. Tai turi būti suprantama ne tik kaip teisė, bet ir kaip atskiras objektas, visuomeninis gėris. „Tik daikto savininkas turi teisę savo nuožiūra valdyti, naudoti daiktą bei juo disponuoti, o visi kiti privalo elgtis su šiuo daiktu kaip su svetimu, todėl nusikaltimai nuosavybei pasireiškia būtent savo pareigos paisyti savininko subjektyvias nuosavybės teises, pažeidimu.“⁴⁰

Šiuo atveju tampa svarbi pati *turto* samprata, kurią reikia suprasti plačiau nei daiktą, jai priskiriant ir turtines teises, bei turtinius interesus, kurie turi ekonominę vertę. Teisinėje literatūroje sutinkami įvairūs turto sąvokos aiškinimai – vienas tokių, kad „turtas, suprantamas kaip pinigai ir visa kita nuosavybė, turinti tiek objektyvią, tiek ir asmeninę vertę, įskaitant ir nematerialias vertybes.“⁴¹

Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas, pateikdamas plačią turto prievartavimo dispoziciją, taip pat leidžia daryti išvadą, kad esminės turtinės naudos,

³⁹ Vitkevičius P. *Civilinė teisė*. Vadovėlis. Kaunas: Vija. 1997. P. 248.

⁴⁰ Ten pat. P. 249-250.

⁴¹ Ormeron D. *Criminal law. Cases and Materials*. Oxford university press. 2006. P. 764.

turtinės teisės ir turtinio intereso sąvokos turi būti suprantamos pačia plačiausia ekonomine turto samprata, kuri turto pripažįsta visumą materialių daiktų, turtinių teisių ir prievolių, taip pat ir kitų nematerialių vertybių, turinčių ekonominę turinį. Ekonominės vertės svarbą yra pabrėžęs žymus Rusijos civilistas K. Pobedonoscevas, kuris rašė, jog „esminė turto savybė – tai galimybė paversti jį pinigais“⁴² ir tam reikia pritarti, kadangi turto sąvoka negali būti paaiškinama remiantis vien tik subjektyviu vertės kriterijumi. Tik objektyvus ekonominis daikto, teisės, naudos ar intereso turinys leidžia juos pavadinti turtiniais, bei atriboti nuo asmeninių neturtinių teisių. Vertimas pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju ar atsisakyti autorystės teisių yra nusikaltimas intelektinei ir pramoninei nuosavybei (BK 191 str. 2 d.), už kurį įstatymų leidėjas numatė švelnesnę (lyginant su turto prievartavimu) bausmę.

Pažymėtina, kad turto prievartavimo pagrindinis objektas su rūšiniu objektu sutampa pilnai, tuo tarpu pagrindiniu plėšimo objektu gali būti tik nuosavybė siaurąja prasme. Turtinės teisės ir turtiniai interesai nėra plėšimo objektu, o kėsinimasis į šiuos teisinius gėrius gali nulemti kaltininko veikos kvalifikavimą kaip turto prievartavimą. Svetimo turto užvaldymas plėšimo būdu ypatingas tuo, kad nusikaltimo tikslui pasiekti yra daromas ne vien tik turtinis nusikalstamas poveikis nukentėjusiajam, pagrobiant nukentėjusiajam priklausantį ar jo teisėtai valdomą turtą.

Plėšime visada yra kėsinamasi ir į papildomą objektą, kuris, priklausomai nuo kaltininko pasirinkto veikimo būdo, gali būti:

- asmens gyvybė;
- sveikata;
- laisvė;
- neliečiamumas.

Plėšimo sudėtis visiškai apima: fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą (BK 140 str.), nesunkų sveikatos sutrikdymą (138 str.), grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimą (BK 145 str.), neteisėtą laisvės atėmimą (BK 146 str.), žmogaus veiksmų laisvės varžymą (BK 148 str.), neteisėtą asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (BK 165 str.).

Turto prievartavimo objektu visais atvejais yra ir asmens apsisprendimo laisvė, kadangi kaltininkas kėsinasi į nukentėjusiojo teisę elgtis pagal savo valią,

⁴² Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Lietuvos Teisės universitetas. Vilnius. 2002. P.70.

versdamas jį vykdyti teisėto pagrindo neturinčius turtinio pobūdžio kaltininko reikalavimus.

Priklausomai nuo kaltininko pasirinktų veikos būdų psichiniam poveikiui sustiprinti, jis gali pasikėsinti ir į kitus teisinius gėrius:

- asmens gyvybę;
- sveikatą;
- laisvę ir neliečiamumą;
- garbę ir orumą.

Turto prievartavimo sudėtis apima šias savarankiškas nusikalstamas veikas:

- fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą (BK 140 str.);
- nesunkų sveikatos sutrikdymą (138 str.);
- grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimą (BK 145 str.);
- neteisėtą laisvės atėmimą (BK 146 str.);
- žmogaus veiksmų laisvės varžymą (BK 148 str.);
- turto sunaikinimą ar sugadinimą (BK 187 str.).

Nuosavybės forma, kokia tai bebūtų, ar privati, asmeninė, ar viešoji, ar kita, kaip objektas neturi reikšmės nei plėšimo, nei turto prievartavimo dalykui, kurį aptarsime sekančiame darbo skyriuje.

2. Turto prievartavimo ir plėšimo dalykas

Pagal objektą, kurį jau aptarėme ankstesniame darbo skyriuje, galima spręsti, kas gali būti konkretaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo dalykas, t. y. ką turi paveikti nusikalstama veika, kad būtų padaryta žala teisiniam gėriui arba iškiltų tokios žalos grėsmė. Kita vertus, atitinkamo LR BK straipsnio dispozicijoje įvardytas konkretus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo dalykas tiesiogiai parodo nusikalstamos veikos objekto apimtį, apie ką jau taip pat kalbėjome praeitame darbo skyriuje.

Plėšimo dalykas kaltininkui visada yra svetimas, – tai toks turtas, kuris kaltininkui nepriklauso nuosavybės teise, ir į kurį jis neturi kitokių teisių. Plėšimo dalyku gali būti tik materialus turtas – įvairūs ekonominę vertę turintys daiktai, kurie turi atitinkamus fizinius parametrus (gabaritus, svorį, skaičių, kiekį). Plėšimo dalyku gali būti ne bet koks materialus turtas, o tik kilnojamas turtas, – toks, kurį kaltininkas gali paimti ir nusinešti ar kitaip pagrobtą turtą pergabenti (tai gali būti namų apyvokos daiktai, transporto ir gamybos priemonės, asmeniniai daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai).⁴³

Nors įstatymas laivus ir orlaivius, kuriems yra privaloma teisinė registracija, prilygina nekilnojamiems daiktams, šie daiktai iš esmės taip pat gali būti plėšimo dalyku, kadangi juos kaip transporto priemones yra nesudėtinga pergabenti iš vienos vietos į kitą. Pažymėtina, kad šiems daiktams nekilnojamų daiktų statusas yra suteiktas ne dėl kažkokių „nekilnojamumo savybių“, o dėl ypatingo ekonominio statuso, kurį nulemia jų vertė.⁴⁴

Turto prievartavimo dalykas yra nepalyginamai platesnis – juo gali būti ir nekilnojamas turtas, turtinės teisės (prievolės), turtinio pobūdžio veiksmai. O. Fedosiuk⁴⁵ turto prievartavimo dalyką apibendrintai vadina „turtine nauda“. Nors toks turto prievartavimo dalyko vertinimas, atrodo, yra formuojamas subjektyviaja prasme, galima pripažinti, jog toks turto prievartavimo dalyko įvardijimas iš esmės gali apimti visas šios veikos dalyko variacijas.

Turto prievartavimo dalyką galima suskirstyti į tris rūšis:

- turtas;
- teisė į turtą;
- kiti turtinio pobūdžio veiksmai.

⁴³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“, Teismų praktika, 2005.

⁴⁴Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 2000. 1.98 str.

⁴⁵Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Lietuvos Teisės universitetas. Vilnius. 2002. P.65.

Turtas kaip turto prievartavimo dalykas beveik sutampa su plėšimo dalyku. Turtas šio straipsnio dispozicijoje yra naudojamas siaurąja prasme, kalbant tik apie kilnojamus *pagal įstatymą* dalykus, t.y. tuos daiktus, kuriuos nukentėjusysis gali kaltininkui ar kitam asmeniui *perleisti, juos perduodamas*.

Ši turto prievartavimo dalykų grupė ypatinga tuo, kad jos igijimas iš esmės nereikalauja teisinio pobūdžio veiksmų atlikimo, o šių daiktų igijimo momentas gali būti siejamas su šių daiktų perdavimo igijėjui momentu.⁴⁶ Tuo tarpu laivai ir orlaiviai, kaip kilnojami pagal prigimtį, tačiau įstatymo pripažįstami nekilnojama, turtui kaip šios veikos dalykui pagal turto prievartavimo normos dispoziciją nepriskiriami.

Daiktai, kuriems įstatymas taiko nekilnojamų daiktų teisinį režimą, priklauso antrajai turto prievartavimų dalykų grupei, – turtinėms teisėms. Nekilnojamiems pagal įstatymą daiktams yra nustatyta privaloma registracija (CK 4.253 str. 1 d.), todėl net ir kilnojamų pagal prigimtį daiktų, kuriuos įstatymas pripažįsta nekilnojama, valdymas, naudojimas bei disponavimas jais yra įmanomas tik įregistravus šias teises viešajame registre.

Taigi, nukentėjusiojo vertimas atleisti nuo turtinės pareigos iš tiesų yra vertimas nukentėjusįjį atsisakyti jo turimos turtinės teisės, kuri kažkam sukuria turtinę prievolę. Kitokio pobūdžio turtiniai veiksmai kaip trečiajai turto prievartavimo dalykų grupei iš esmės yra priskirtini tokie veiksmai, kurie daro poveikį nukentėjusiojo turtiniams interesams. Kitokio pobūdžio turtiniai veiksmai turto prievartavime, – tai tokie veiksmai, kurių atlikimas ar neatlikimas sukuria kaltininkui ar kitam asmeniui naudingus turtinio pobūdžio pakitimus aplinkoje.

Atkreiptinas dėmesys, jog baudžiamasis įstatymas, kaip jau ir buvo minėta anksčiau nepateikia nei turto, nei turtinės teisės, tikslaus apibrėžimo, todėl atitinkamai, apie šių sąvokų turinį kiekvienu konkrečiu atveju paliekama diskrecija spręsti iš konkrečių faktinių situacijų bei konkrečios nusikalstamos veikos.⁴⁷

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarime Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“ tiesiogiai teigiama, jog plėšimo dalykas yra svetimas turtas. Turtas pagal LR BK 180 str. - tai turintys vertę bei fizinius parametrus (gabaritus, svorį, skaičių, kiekį) daiktai (pvz., namų apyvokos daiktai, transporto ir gamybos priemonės, asmeniniai daiktai, taip pat pinigai ir vertybiniai popieriai). Pinigai - tai apyvartoje esanti nacionalinė ir kitų šalių valiuta.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius. 2001.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“, Teismų praktika, 2005, 1-2.

Vertybiniai popieriai, taip pat kiti dokumentai, žymintys tam tikrą piniginę vertę, kaip vagystės ir plėšimo dalykas yra tik tie, kurie suteikia teisę gauti turtą be juos pateikusio asmens tapatybės ir reikalavimo teisės turėjimo nustatymo (pvz., dovanų čekis). Vardiniai vertybiniai popieriai, kurių turinyje nurodyta reikalavimo teisė konkrečiam asmeniui, nėra vagystės ir plėšimo dalykas.

Daiktai, išimti iš apyvartos ar daiktai, kurių apyvarta yra ribota, nėra nusikalstamos veikos dalykas pagal Baudžiamojo kodekso analizuojamus straipsnius. Tokių daiktų pagrobimas kvalifikuotinas pagal kitus Baudžiamojo kodekso (pvz., 119, 254, 256, 263, 296, 302 ir 306) straipsnius.

Jei BK 119, 254, 256, 263, 296, 302, 306 straipsniuose numatytais veiksmais kartu pagrobiamas apyvartoje esantis turtas (pvz., radioaktyvios ar branduolinės medžiagos pagrobiamos kartu su kapsule ar kasete, kurioje jos buvo laikomos, narkotinės medžiagos pagrobiamos kartu su seifu, kuriame jos saugomos), tai tokia veika kvalifikuojama kaip idealioji sutaptis su veikomis, numatytomis veikomis analizuojamuose straipsniuose.

Svetimas turtas - tai daiktai, kurie grobimo momentu priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui.

Pagal analizuojamus straipsnius svetimu nelaikomas turtas, priklausantis asmenims bendrosios nuosavybės teise, nes bendrosios nuosavybės teisės objektas yra valdomas, juo naudojama ir disponuojama bendraturčių susitarimu.

Pagal analizuojamus straipsnius nėra svetimas asmenims bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas, kol jis nėra padalytas arba kol jungtinė nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitu būdu. Ginčo objektus esantis turtas negali būti grobimo dalykas ginčo šalims pagal minėtus straipsnius, kol šis klausimas nėra išspręstas teisme.

Kai turtą pagrobia šeimos narys, kuriam tas turtas nepriklauso bendrosios jungtinės ar bendrosios dalinės nuosavybės teise (pvz., vaikas, įvaikis), tokia veika kvalifikuojama kaip svetimo turto pagrobimas, tačiau teismai į šią aplinkybę gali atsižvelgti sprenddami baudžiamosios atsakomybės ir bausmės skyrimo klausimus.

Svetimas turtas nėra ir tie daiktai, kuriuos savininkas išmetė, paliko, taip atsisakydamas nuosavybės teisių, taip pat daiktai, kurie niekam nepriklausė, bei daiktai, palaidoti kartu su mirusiuoju. Pamestas, gamtos jėgų atneštas daiktas, priklydęs naminis gyvūnas jį suradusiam asmeniui yra svetimas turtas, jei to turto savininkas tam asmeniui yra žinomas arba iš tam tikrų daikto savybių lengvai identifikuojamas.⁴⁸

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“, Teismų praktika, 2005, 1-2.

3. Turto prievartavimo ir plėšimo objektyvioji pusė

Tam, kad būtų galima patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, reikia nustatyti ir teisingai įvertinti jo veikoje esančius nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymius, numatytus konkrečios baudžiamosios teisės normos dispozicijoje. Baudžiamajame įstatyme nurodyti objektyvieji (išoriniai) nusikalstamos veikos sudėties požymiai leidžia spręsti apie subjektyviuosius požymius, atskirti panašių sudėčių nusikalstamas veikas bei atriboti jas nuo administracinių teisės pažeidimų.

Būtinai kiekvieno nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo objektyviosios pusės požymių yra veika – priešingas teisei, pavojingas žmogaus elgesiui išoriniame pasaulyje, kuriuo pasireiškia konkreti nusikalstama veika. Nusikalstamos veikos nuosavybei dažniausiai padaromos aktyviais veiksmais, kuriais siekiama neteisėtai ir neatlygintinai paimti svetimą turtą, įgyti į jį teisę ar perduoti šį turtą trečiųjų asmenų nuosavybėn.⁴⁹

Turto prievartavimas ir plėšimas gali būti padaromi tik veikimu, t. y. tik aktyviais ir tikslingais kaltininko veiksmais. Objektyviosios pusės rezultatas plėšime yra svetimo turto pagrobimas, t. y. tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu.⁵⁰

Neteisėtumas reiškia, kad kaltininkas neturi nei tikros, nei ginčijamos, nei tariamos teisės į grobiamą turtą, o neatlygintinumas, – kad kaltininkas turtą užvaldo visiškai neatlygindamas nukentėjusiajam jo vertės, arba ją atlygindamas aiškiai neteisingai. Plėšimą kriminalizuojanti baudžiamosios teisės norma numato tris kaltininko veikimo būdus svetimam turtui pagrobti:

- fizinio smurto panaudojimą;
- grasinimą jį tuoj pat panaudoti;
- kitokį galimybės nukentėjusiajam priešintis atėmimą.

Turtinių nusikalstamų veikų sistemoje pagrobimo veikomis paprastai yra laikytinos tik vagystė ir plėšimas.

Atitinkamai skiriamasis bruožas – fizinio smurto panaudojimas, analizuojant bylas, neretai gali pakeisti ir pačio LR BK straipsnio pritaikymą. Štai vienoje

⁴⁹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius. 2000. P. 335.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“, Teismų praktika, 2005, 1-2.

baudžiamojame byloje nuo plėšimo buvo bandoma pereiti prie nesunkaus sveikatos sutrikdymo, tačiau viską lemia, tai, kada ir kokių įvykių pasekoje smurtas buvo panaudotas. Teismas išaiškino:

„Buvo nustatyti tokie kiekvieno iš nuteistųjų veiksmai: D. V. televizoriaus pareikalavo ir smogė nukentėjusiajam; pritardamas D. V. veiksams E. B. televizorių pagrobė. Abiejų nuteistųjų veiksmai buvo kvalifikuoti kaip bendravykdytojų, nes tik abiejų nuteistųjų veiksmais buvo realizuota plėšimo objektyvioji pusė – smurto panaudojimas ir turto pagrobimas. Pagal nustatytas aplinkybes nuteistųjų nusikalstama veika buvo tinkamai kvalifikuota pagal BK 180 straipsnio 1 dalį kaip plėšimas. Tačiau pagal nuteistųjų skundus išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, Kauno apygardos teismas kitaip įvertino byloje surinktus įrodymus ir nustatė kitokias nei pirmosios instancijos teismas faktines aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad smurtas prieš R. J. buvo panaudotas ne siekiant jo turto, o kaip dėl nenustatytų priežasčių kilusio tarpusavio ginčo pasekmė, kad savanaudiškos paskatos atsirado po ginčo, kad jos buvo realizuotos, pagrobiant televizorių. Apeliacinės instancijos teismas neindividualizavo kiekvieno iš nuteistųjų veiksmų ir abiejų nusikalstamas veikas kvalifikavo vienodai – pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 9 punktą, t. y. kaip tyčinį nesunkų sveikatos sutrikdymą dėl savanaudiškų paskatų. Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija įstatymo neįgaliota tikrinti, ar faktinės aplinkybės nustatytos teisingai. Todėl kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, kvalifikuodamas aptariamą nusikalstamą veiką, baudžiamąjį įstatymą pritaikė aiškiai netinkamai. Nustačius, kad iki smurto panaudojimo nuteistieji savanaudiškų paskatų neturėjo, kad tokios paskatos atsirado tik po ginčo, nebelineka bendros nuteistųjų nusikalstamos veikos. Byloje nustatyta, kad smurtą naudojo tik nuteistasis D. V. . Nustačius, kad juo nebuvo siekiama užvaldyti nukentėjusiojo turto, nelieka jokio pagrindo šį smurtą sieti su vėliau E. B. atliktais veiksmais. Kokio nors kitokio D. V. prisidėjimo prie televizoriaus pagrobimo apeliacinės instancijos teismas nenustatė. Iš to išplaukia, kad televizorių nuteistasis E. B. pagrobė vienas. Aptartos aplinkybės patvirtina, kad apeliacinės instancijos teismas neturėjo jokio pagrindo D. V. veiką kvalifikuoti kaip sužalojimą dėl savanaudiškų paskatų (BK 138 straipsnio 2 dalies 9 punktas), nes savanaudiškas paskatas turėjo ir jas realizavo tik nuteistasis E. B.“⁵¹

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio mėn. 27 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-208, kat. 2.1.2.1.4.4; Teismų praktika 21.

Turto prievartavimui svetimo turto pagrobimas nėra būdingas, t. y. kaltininkas paprastai pats nepaima turto iš nukentėjusiojo, nes pati turto prievartavimo veika pasireiškia ne turto paėmimu, o vertimu nukentėjusių patį perduoti turtą ar atlikti kitokius turtinio pobūdžio veiksmus. Kadangi plėšimo sudėtyje taip pat yra numatytas psichinės prievartos vartojimas kaip svetimo turto pagrobimo priemonė, kyla klausimas, ar ši veika nesikerta su turto prievartavimo objektyviaja puse.

Taigi, šios veikos yra pakankamai skirtingos, kad jas būtų galima atriboti pagal objektyviusios veikos požymius ir pagal kaltininko tyčios kryptingumą, t. y. subjektyviusios nusikalstamos veikos požymius. Nors ši darbo dalis yra skirta objektyviosios pusės požymių analizei, visiškai subjektyviosios pusės požymių ignoravimas neleistų visapusiškai atskleisti tiriamų veikų esmės.

Turto prievartavimas yra priskirtinas nusikalstamų veikų, susijusių su vertimu nukentėjusių pasielgti prieš savo valią, grupei. Skiriamasis šių veikų požymis yra psichinės prievartos naudojimas prieš nukentėjusių, siekiant palenkti jį elgtis pagal kaltininko valią. Iš vienos pusės, kaltininkui grasinant tuoj pat panaudoti fizinį smurtą, jo pareikštas reikalavimas nukentėjusiajam atiduoti turtą geruoju, turi kur kas daugiau panašumų su turto prievartavimu negu su plėšimu.

Analizuojant bylas pastebėta, jog vienur objektyvieji požymiai siaurinami, kitur praplečiami. Štai pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje teigiama, jog „LR BK 181 straipsnyje, objektyviosios pusės požymius ir netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Prokuroro nuomone, BK 181 straipsnyje numatyto turto prievartavimo objektyvioji pusė išreiškiama platesniu aspektu, kuris išaiškintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ 5 punkte, todėl reikalavimas perduoti turtą gali būti paremtas ne tik grasinimu panaudoti fizinį smurtą, sunaikinti ar sugadinti nukentėjusiojo ar kito asmens turtą, bet ir panaudojant kitokią psichinę prievartą“.⁵²

Iš kitos pusės, tokia veika neretai gali atitikti ir plėšimo sudėtį. Manychiau, kad teisingam tokios kaltininko veikos kvalifikavimui pagal išorinius objektyviusios požymius yra reikšmingi du momentai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje V. T. buvo nuteistas už tai, kad neturėdamas teisėto pagrindo vertė E. T. jo naudai perduoti 1500 litų, grasinamas priešingu atveju sunaikinti nukentėjusiojo turtą ir savo veiksmais sudarė tokią situaciją, kuri nukentėjusių E. T. vertė pagrįstai bijoti grasinimų ir patikėti, kad jie gali būti

⁵² Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio mėn. 30 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274/2007.

įgyvendinti.⁵³ Galima situacija, kai prievartaudamas turtą asmuo grasina paskelbti kompromituojančią ar kitokią informaciją, kurios atskleidimas, pavišinimas nepageidautinas. Šiuo atveju, nesvarbu keliems asmenims ši informacija buvo paskelbta, užtenka, kad šią informaciją sužinotų bent vienas asmuo. Gali būti grasinama paskelbti žinias tiek apie nukentėjusį asmenį, tiek apie jo artimą asmenį. D. Č. buvo nuteistas už tai, kad, neturėdamas teisėto pagrindo, panaudodamas psichinę prievartą, žodžiais ir peiliu grasindamas nepilnamečiui A. B. prieš jį pavartoti fizinį smurtą bei paskelbti kompromituojančią informaciją, kurios atskleidimas A. B. nepageidautinas (grasino paskelbti informaciją apie neva nukentėjusiojo sukeltas muštynes ir pavogtą mobiliojo ryšio telefoną), ir tokiu būdu įbaugindamas nukentėjusį, atvirai savo naudai vertė A. B. perduoti jam priklausantį turtą, t. y. nuolat mokėti tėvų kiekvieną dieną skirtus pinigus ir užvaldė A. B. priklausančius 30,50 Lt.⁵⁴

Asmuo, grasinantis paskelbti kompromituojančią informaciją ar kitokią informaciją, kurios paskelbimas nepageidautinas siekia sukelti kitam asmeniui informacijos paskelbimo baimę. Turto prievartavime grasinti įmanoma panaudojant ir kitokią psichinę prievartą. Kitokios prievartos samprata pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarime, „kitokia prievarta – tai kaltininko tyčiais veiksmais sukurta situacija, kuri verčia nukentėjusį bijoti, kad neįvykdžius reikalavimo atsiras žalingos pasekmės jam, jo artimiesiems arba jų turtui.“⁵⁵

Analizuojant teismų praktiką, pastebimas įvairus susiklosčiusių faktinių aplinkybių vertinimas, štai vienoje byloje teismas pasisakė taip:

„Pagal teismų praktiką (kasacinės bylos Nr. 2K-271/2007, 2K-23/2008) LR BK 181 straipsnyje numatytas turto prievartavimas yra formalios sudėties nusikaltimas. Jis laikomas baigtu nuo to momento, kai grasinant, šantažuojant ar panaudojant kitokią prievartą pateikiamas reikalavimas perduoti turtą, teisę į turtą arba atlikti konkrečius turtinio pobūdžio veiksmus ar nuo jų susilaikyti; tai reiškia, kad nusikalstama veika yra baigta, kai nukentėjusiajam pareiškiamos neteisėtos turtinės pretenzijos su grasinimo turiniu.

Kasacinės instancijos teismas baudžiamojo įstatymo pritaikymą patikrina remdamasis žemesnių teismų sprendimais nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis. Pagal pirmosios instancijos teismo nustatytas bylos aplinkybes nuteistasis M. A., pats ir pasitelkdamas kitus nuteistuosius, neturėdamas teisėto pagrindo, panaudodamas psichinę

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2004.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2006.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 3-4. P. 91.

prievartą, savo naudai vertė nukentėjusįjį perduoti 10 000 Lt už „padėjimą“, kad nukentėjusysis R. M. nebūtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Byloje nustatytais aplinkybėmis, nukentėjusysis suprato, kad 10 000 Lt jis turi perduoti vykdydamas aiškiai neteisėtus kasatoriaus reikalavimus, nes iki to laiko jau buvo iš kitų šaltinių sužinojęs, kad ikiteisminis tyrimas jam ne pradėtas, taigi jis suvokė, kad M. A. neturi jokių teisių į turtą, kurio reikalauja. Nukentėjusysis kasatoriaus veiksmus suprato kaip turto prievartavimą, nes M. A. jam ne mažiau kaip du kartus tai priminė ir grasino, dėl to tarp jų įvyko konfliktas, o vėliau prie jo namų Vilniuje, (*duomenys neskelbtini*), atvykęs A. J. su dviem nepažįstamais asmenimis vėl reikalavo atiduoti pinigus M. A. ir grasino, todėl po šių įvykių jis kreipėsi pagalbos į STT. Kadangi, kaip jau minėta, turto prievartavimas yra baigtas nusikaltimas nuo reikalavimo pareiškimo momento, o realus turto užvaldymas nusikaltimo baigtumui reikšmės neturi, todėl teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad kasatoriaus veika teisingai kvalifikuota pagal LR BK 181 straipsnio 1 dalį, ir šis baudžiamasis įstatymas jam pritaikytas tinkamai.

Neteisingas ir tas M. A. kasacinio skundo argumentas, kad jis savanoriškai atsisakė pabaigti nusikaltimą. Iš bylos duomenų matyti, kad jis ir 2006 m. birželio mėnesį (priešingai nei teigiama kasaciniame skunde) kalbėjosi su nukentėjusiuoju R. M., dalyvaujant liudytojui A. K., kada šis atsiskaitys su juo, tai patvirtino ir liudytojas T. Č.; be to, ir vėliau – liepos 5, 6 ir 10 (pinigų perdavimo išvakarėse) dienomis, pokalbyje su A. Š. buvo kalba apie grąžintą 8000 Lt sumą, kuri jo nurodymu buvo A. J. sumažinta. Esant šiems ir kitiems įrodymams byloje, pirmosios instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad M. A. nėra pagrindo taikyti LR BK 23 straipsnio nuostatų ir jį išteisinti⁵⁶.

Taigi išryškėja du kriterijai:

Pirma, yra svarbu tai, ar nukentėjusysis turi nusikaltimo dalyką kartu su savimi. Jei kaltininko reikalaujamas turtas yra pas nukentėjusįjį ar yra šalia jo, ar kaltininko įsitikinimu nukentėjusysis gali nusikaltimo dalyką perduoti tuoj pat, tai toks kaltininko pareikštas reikalavimas labiau atitinka plėšimo sudėtį. Tai yra dėl to, kad nukentėjusiajam neįvykdžius kaltininko reikalavimo, šis gali realizuoti savo grasinimus su tikslu pagrobti nusikaltimo dalyką, nepaisydamas nukentėjusiojo valios. Kaltininko pareikštas reikalavimas tokiu atveju tėra „trumpesnis kelias“ kaltininkui pagrobti svetimą turtą, o nukentėjusiojo apsisprendimas tenkinti ar netenkinti kaltininko jam pareikštą turtinį reikalavimą tampa nereikšmingu, kadangi tai nenutraukia kaltininko veiksmų ir negali jam užkirsti kelio į svetimo turto pagrobimą. Nukentėjusiojo atsisakymas vykdyti kaltininko

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-346/2008.

pareikštą reikalavimą turto prievartavime taip pat negarantuoja, jog kaltininkas susilaikys nuo tolimesnių veiksmų ir atsisakys savo reikalavimo. Po nukentėjusiojo atsisakymo kaltininkas turto prievartavime pareikštus grasinimus gali realizuoti pilnai arba iš dalies, o tokie jo veiksmai gali būti besitęsiančios psichinės prievartos forma prieš nukentėjusįjį. Tačiau net ir tokiu atveju, be nukentėjusiojo paklusnaus bendradarbiavimo, kaltininkas negali vien tik savo jėgomis užvaldyti svetimo turto. Kitaip tariant, nukentėjusiojo atsisakymas veikti pagal kaltininko valią turto prievartavime užkerta kaltininkui kelią iki nusikaltimo dalyko.

Antra, atribojant šias veikas yra svarbus subjektyviosios pusės turinys. Jei kaltininkas pareikšdamas reikalavimą atiduoti turtą turi konkretų tikslą šį turtą užvaldyti *tuoj pat*, žinodamas ar numanydamas, kad nusikaltimo dalykas yra pas nukentėjusįjį ar šalia jo, tuomet tokia kaltininko veika kvalifikuotina taikant plėšimą numatančią baudžiamosios teisės normą. Šis momentas gali būti reikšmingas kvalifikuojant nebaigtos plėšimo veikos atvejus. Tuo atveju, kai kaltininkas savo veiksmais siekia ne įgyti nusikaltimo dalyką *tuoj pat*, o vien išgauti jo sutikimą tai padaryti, tai tokia kaltininko veika kvalifikuotina kaip turto prievartavimas. Pastaruoju atveju yra nesvarbu, ar kaltininkas nukentėjusiajam pareikštus grasinimus ketina realizuoti *tuoj pat* ar ateityje.

Pažymėtina, kad, kaltininkui naudojant psichinę prievartą plėšime, kaltininkas gali imtis smurtinių veiksmų ne prieš nusikaltimo dalyko valdytoją, o prieš kitą, šalia nukentėjusiojo (t. y. plėšimo dalyko valdytojo) esantį asmenį, tokiu būdu darydamas psichinį poveikį nukentėjusiajam (turto valdytojui) ir versdamas jį atiduoti kaltininko reikalaujamą turtą.

Manychiau, kad tokiu atveju taip pat derėtų vadovautis aukščiau paminėtais kriterijais, kurių kompleksinis taikymas suformuluoja taisyklę: *jei nukentėjusiojo atsisakymas perduoti kaltininkui turtą objektyviai neatima pastarajam galimybės realizuoti jo turėtą tyčią pagrobti turtą tuoj pat, tai kaltininko veika kvalifikuotina kaip plėšimas*. Taigi, būtent tame ir slypi tikrasis šių dviejų veikų tarpusavio atribojimas, kadangi galimybės turtą užvaldyti priklausomumas nuo nukentėjusiojo „pagalbos“ charakterizuoja ir veikos būdus, kuriais kaltininkas gali savo užsibrėžtą tikslą pasiekti, kitaip tariant, tame slypi tikroji atitinkamo veikos būdo pasirinkimo esmė.

Atribojant plėšimą nuo turto prievartavimo, yra svarbūs ir kiti šių sudėčių skirtingumai, o šią taisyklę yra tikslinga taikyti, kai padaryta veika daugeliu požymių atitinka ir plėšimo, ir turto prievartavimo sudėtį. Pažymėtina, kai plėšimo metu kaltininkas daro fizinį poveikį ne nusikaltimo dalyko valdytojui, tokie jo veiksmai visais atvejais neįeina į plėšimo sudėtį, o kaltininko veika kvalifikuotina kaip idealioji nusikalstamų veikų

sudėtis, t. y. kai vienu veiksniu pažeidžiamos kelios įstatymo saugomos vertybės. Lietuvos teismų praktikoje suformuota, jog „pagal esamą teisminę praktiką, kai pareikalavus perduoti vienoki turtą ir jo negavus, kaltininkai, pavartoję fizinį smurtą ar (ir) grasinimus, tuoj pat pasiima kitoki turtą, veika kvalifikuojama kaip idealioji nusikaltimų sutaptis pagal LR BK 181 ir 180 straipsnius.⁵⁷

⁵⁷ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. rugpjūčio mėn. 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-58-168/2009.

4. Turto prievartavimo ir plėšimo subjektas

Nusikaltimo subjektas - tai fizinis asmuo, sulaukęs baudžiamajame įstatyme numatyto amžiaus ir pakaltinamas. Baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad subjektu gali būti ir juridinis asmuo.

Turto prievartavimo ir plėšimo nusikaltimų subjektu gali būti tik fiziniai asmenys. Nusikalstamos veikos subjektą apibūdina du požymiai:

- amžius;
- pakaltinamumas.

Iš šių dviejų požymių pagrindinis požymis yra asmens amžius. Amžius yra pagrindinis subjekto požymis, kuris apibūdina nusikalstamą veiką padariusį asmenį. Nusikalstamos veikos subjekto amžius – tai konkreti amžiaus riba, kurios sulaukęs asmuo gali suvokti savo veiksmų pavojingumą ir kartu būti atsakingas už juos.

Lietuvos Respublikos įstatymuose numatyta bendroji amžiaus riba, nuo kurios galima baudžiamoji atsakomybė, yra 16 metų. Sulaukęs 16 metų, asmuo turi suprasti savo veiksmų pasekmes ir būti atsakingas už juos. Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme yra numatyta ir žemesnė amžiaus riba už kai kurių sunkių nusikaltimų padarymą.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13 str. išvardytos veikos, už kurias asmuo atsako sulaukęs 14 metų. Nusikalstamos veikos subjekto amžius nustatomas pagal asmens dokumentus. Jei asmens amžiaus neįmanoma nustatyti pagal dokumentus, skiriama teismo ekspertizė, kurios metu daktarai asmens amžių gali nustatyti pakankamai tiksliai. Teismo ekspertai nustato asmens biologinį amžių pagal egzogeninių ir endogeninių veiksnių (žalingi įpročiai, įvairios ligos, gyvenimo būdas) poveikį žmogaus organizmui.⁵⁸

Asmuo laikomas sulaukusių reikiamo amžiaus ne gimimo dieną, bet sekančią dieną, kai jam sukako amžius, kurio sulaukus asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Jei nustatomi tik asmens gimimo metai, tai asmens gimimo diena laikoma paskutinė tų metų mėnesio diena.

Nusikalstamos veikos subjekto amžius turi būti nustatytas nusikalstamos veikos darymo metu, t. y. turime nustatyti, ar asmuo nusikalstamos veikos darymo metu buvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio toks asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

⁵⁸ Garmus A., Kurapka E., Cėpla A. Teismo medicina. Vilnius, 2000. P. 70-71;

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje T. L. buvo nuteistas už kelias vagystes iš sandėliukų (pirmoji vagystė padaryta kaltininkui sulaukus 14 metų amžiaus). Nuteistojo įstatyminės atstovės kasacinis skundas buvo grindžiamas tuo, kad T. L. tik formaliai atitinka nusikaltimo subjektą. Atliktose teismo psichiatrinės, psichologinės, narkologinės ekspertizės išvadose nurodyta, kad T.L. yra žemo protinio išsivystymo, jo socialinė ir emocinė raida atitinka 11-12 metų vaiko amžių.

Nagrinėjant bylą apeliacine tvarka pakartotinai buvo apklaustas ekspertas psichologas, kuris patvirtino ankstesnes išvadas. Ekspertas pasisakė, kad T. L. nėra pakankamai išsivystęs fizine, socialine ir emocine prasme. Dėl vystymosi defektų, pasak eksperto, T. L. neturi vidinio elgesio reguliatoriaus, leidžiančio jam nesielgti antisuvomeniškai. Dėl to T. L. nėra visavertis nusikaltimo subjektas, nes jis elgiasi lengvabūdiškai, neatsakingai, neturi savo nuomonės, lengvai pasiduoda kitų asmenų įtakai. Todėl šios aplinkybės iš esmės nulemia ir asmens įvykdytos veikos subjektyviąją pusę. Subjektas yra fizinis asmuo, suvokiantis savo padėtį visuomenėje, atsakingas prieš ją, emociškai brandus bei tam tikro intelekto.

Klaipėdos apygardos teismas nutartyje konstatavo, kad nusikaltimo padarymo metu galėjo suvokti savo veiksmus bei juos valdyti, o psichinio ir fizinio išsivystymo trūkumai negalėjo turėti įtakos daromų nusikaltimų suvokimui. Nuteistojo įstatyminės atstovės kasacinis skundas buvo atmestas.

Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad pagal baudžiamąjį įstatymą yra nustatyta formali baudžiamosios atsakomybės amžiaus riba, o nuteistojo menkas intelektas, socialinė ir emocinė branda neturi reikšmės amžiaus ribai ir neatleidžia kaltininko nuo baudžiamosios atsakomybės už padarytas pavojingas veikas.⁵⁹ Tokia Aukščiausiojo Teismo nuostata atitinka ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 81 str. 2 d. nuostatas, kur teigiama, jog: „šio kodekso 90–94 straipsnių nuostatos, taip pat 82 straipsnio 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktuose numatytos auklėjamojo poveikio priemonės gali būti taikomos asmeniui, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu buvo suėję aštuoniolika metų, tačiau nebuvo suėję dvidešimt vieneri metai, jeigu teismas, atsižvelgęs į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, motyvus bei kitas bylos aplinkybes, o prireikus – į specialisto paaiškinimus ar išvadą, nusprendžia, kad toks asmuo pagal socialinę brandą prilygsta nepilnamečiui ir baudžiamosios atsakomybės ypatumų taikymas jam atitiktų šio kodekso 80 straipsnyje numatytą paskirtį“.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001m. gruodžio 4 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-1066/2001.

Aptarus nusikalstamos veikos subjekto požymį amžių, turiu aptarti ir kitą požymį – pakaltinamumą, kurio įrodinėti nereikia. Pakaltinamumo sąvoka LR BK nėra įtvirtinta, tačiau yra kalbama apie nepakaltinamumą. Baudžiamojon atsakomybėn netraukiamas asmuo, kuris yra nepakaltinamas. Tokiam asmeniui gali būti taikomos priverčiamosios medicinos priemonės.

Nepakaltinamu laikomas toks asmuo, kuris, darydamas nusikalstamą veiką, veikos darymo momentu, dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų.

Pakaltinamumo sąvoka yra išvedama iš nepakaltinamumo sąvokos. Pakaltinamu yra laikomas toks asmuo, kuris sugeba suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Pakaltinamumas yra teisinė sąvoka, apibūdinanti asmens, padariusio baudžiamajame įstatyme numatytą veiką, psichinę būklę padarant veiką ir turinti esminę reikšmę jo atsakomybei.

Analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktiką, šiuo klausimu pakankamai aiškiai pasisakyta vienoje baudžiamojame byloje, subjektų pakaltinamumo priklausomybės nuo padarytos tyčios, atžvilgiu: „vienas iš požymių, pagal kurį baudžiamojame byloje gali būti sprendžiama apie tyčios pobūdį – tai subjekto ypatumai. Išteisintieji S.J., J.D., G.P., G.L., Ž.L., A.M., J.M., A.Š., V.G., A.Š., A.U., A.V., S.P. nusikalstamos veikos padarymo metu dirbo muitinės ir pasienio įstaigose, buvo valstybės pareigūnais ir buvo įgalioti, įpareigoti ir apmokyti atlikti valstybės ekonominių interesų apsaugos funkciją bei dirbti su specialiais šiose tarnybose pildomais dokumentais, juos klastojo. Tokiu būdu patvirtindami įmonių didelio prekių kiekio eksportavimą, jie suvokė savo nusikalstamų veiksmų pobūdį – padėti tretiesiems asmenims apgaule (panaudojant suklastotus dokumentus) įgyti svetimą (valstybės) turtą, numatė, kad dėl jų veikimo valstybei atsiras žalingi padariniai, tačiau, nepaisant to, suteikė suinteresuotiems asmenims – bendrininkų grupei, suklastotus dokumentus kaip priemonę apgaule užvaldyti didelės vertės turtą. Iš klastojamų dokumentų turinio, juose užfiksuoto didelio prekių kiekio ir didelės prekių vertės, muitinės bei pasienio policijos pareigūnai, būdami specialiaisiais subjektais, negalėjo nesuprasti, kad šie dokumentai bus pateikti su tikslu apgaule užvaldyti didelės vertės valstybės turtą. Darydami tarnybinius klastojimus, pareigūnai taip pat suprato, kad jų veiksmai darant dokumentuose tikrovės neatitinkančius įrašus, yra apgaulingi ir yra būtina sąlyga prekių išvežimui per valstybės sieną patvirtinti, o prekių neišvežęs asmuo tokiu būdu siekia apgaule užvaldyti svetimą turtą. Išteisintieji galėjo nežinoti konkretaus žalos dydžio, tačiau, suteikdami suklastotus dokumentus bendrininkams, jie išreiškė sutikimą su bet kokiais padariniais, kurie atsiras panaudojus

suklastotus dokumentus. Esant tokioms aplinkybėms, minėti asmenys veikė nekonkretizuota tiesioginės tyčios forma, todėl jie atsako pagal kilusius padarinius“.⁶⁰

Kitoje byloje pasisakyta, jog:

„Kaltinamieji skunde nurodo, kad, jų nuomone, apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė materialinės teisės normas, nuteisdamas juos pagal LR BK 180 straipsnio 1 dalį, nes byloje nenustatyta jokių objektyvių duomenų, kad jie pasisavino nukentėjusiųjų daiktus, be to, jie vykdė tarnybines funkcijas ir naudojo prievartos priemones prieš netinkamai besielgiančius nukentėjusiuosius, o LR BK 180 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo subjektas gali būti tik fizinis asmuo.

Pagal LR BK 180 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiajam asmeniui priešintis pagrobė svetimą turtą. Plėšimas yra tyčinė nusikalstama veika, padaroma tik tiesiogine tyčia. Grobdamas svetimą turtą plėšimo būdu, kaltininkas suvokia, kad jį pagrobia palaužęs nukentėjusiojo valią ar atėmęs galimybę pasipriešinti, numato nusikalstamos veikos padarinius ir jų nori.

Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad, nustatant nusikalstamo sumanymo turinį, negalima apsiriboti pirmine jo forma – reikia aiškintis jo dinamiką visos nusikalstamos veikos darymo metu, taip pat nepakanka nustatyti vien tik objektyvius veikos požymius – būtina nustatyti ir subjektyvius veikos požymius, t. y. kokio tikslo siekė bei kokius padarinius numatė kaltininkas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 14 punktas). Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaltės, jos formos, rūšies subjektyvių (vidinių–psichinių) nusikalstamos veikos požymių turinys atskleidžiamas ne vien tik paties kaltininko prisipažinimu padarius nusikalstamą veiką, išaiškinimu, kaip jis suvokė bei įvertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius, kokios paskatos nulėmė nusikalstamos veikos padarymą ir kokių padarinių šia veika buvo siekiama, bet ir tiriant bei įvertinant ir išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos padarant, situaciją, kuriai esant tie veiksmai buvo padaryti, ir pan.

Apeliacinės instancijos teismas, visapusiškai išanalizavęs bei įvertinęs byloje esančių įrodymų visetą, nuosprendyje konstatavo, kad nuteistieji K.Š. ir A.R. bendrininkų grupe, panaudodami fizinį smurtą, pagrobė svetimą, nukentėjusiųjų V.R., A.S., I.D., turtą. Apeliacinės instancijos teismas motyvuotai laikė nepagrįsta pirmosios instancijos teismo

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27.

padarytą išvadą, kad nukentėjusiųjų ir liudytojo J.V. parodymai prieštaringi, nes detaliai išanalizavęs jų parodymus ir ikiteisminio tyrimo metu, ir pirmosios instancijos teismo teisiamajame posėdyje, juos sugretinęs su kitais bylos duomenimis, kad visi nukentėjusieji besąlygiškai atpažino ne tik pagal nuotraukas, bet ir asmens parodymo atpažinti metu būtent kasatorius prieš juos smurtaujant, o vėliau ir pagrobiant jų turtą, nurodė kiekvieno nuteistojo atskirus veiksmus prieš juos, kad tai patvirtino ir liudytojas J.V. Nukentėjusysis V.R. parodė, kad kai buvo pargiautas ir jam, gulinčiam ant žemės, buvo uždėti antrankiai, vėliau vedant į kitą patalpą, kaip jis pavadino – garažą, K.Š. patikrino jo kišenes ir išėmė telefoną, kurį perdavė A.R. Telefono jam negražino. Nukentėjusysis A.S. parodė, kad jam taip pat buvo užlaužtos rankos ir jis buvo tempiamas į garažą, kur jau buvo V.R., o betempiant jį žemyn laiptais, K.Š. nuo jo rankos nusegė laikrodį. Nukentėjusioji I.D. parodė, kad ir jai K.Š. užlaužė ranką, dėl to alkūnės sąnario srityje ši lūžo, tuo metu iš jos rankos iškrito telefonas ir pinigai, kuriuos K.Š. paspyrė A.R., o pastarasis juos paėmė. Kad tai matė, parodė ir nukentėjusysis A.S., o nukentėjusioji I.D. parodė, kad matė, kaip K.Š. sudavė A.S. ir V.R. Iš parodymų atpažinti protokolų matyti, kad nukentėjusieji kiekvieno atpažinimo metu tik detalčiau apibūdindavo nuteistuosius, patikslindavo savo parodymus; medicinos specialistų išvados patvirtino, kad nukentėjusiesiems buvo padaryti sveikatos sutrikdymai. Taigi byloje nustatyta, kad nuteistieji K.Š. ir A.R. prieš nukentėjusiuosius panaudojo smurtą, nors kaip patys teigia, tai padarė vykdydami savo tarnybines pareigas ar jas viršydami, tačiau toks smurto panaudojimas atėmė galimybę nukentėjusiesiems priešintis, nes jie vieni buvo surakinti antrankiais, kitiems užlaužtos rankos ir dėl to negalint jiems priešintis, tuo pasinaudoję, nuteistieji pagrobė jų turtą, visas nukentėjusiųjų turtas buvo pagrobtas jau panaudojus prieš juos prievartą. Be to, net jų pareigos, kaip jie patys teigia, nesuteikia jiems teisės apžiūrėti surakintų antrankiais asmenų kišenes bei nusegti laikrodžius. Vadinasi, K.Š. ir A.R., panaudodami fizinį smurtą prieš nukentėjusiuosius, turėdami tikslą pagrobti svetimą turtą, numatė tokių savo veiksmų padarinius ir jų siekė“.⁶¹

Taigi, vadovaujantis, tuo kas buvo išdėstyta, sulaukęs 14 metų asmuo yra pakankamai subrendęs, psichiškai išsivystęs, kad galėtų suprasti savo veiksmų esmę ir atsakyti už juos. Tačiau taip pat pažymėtina, jog tiek asmens amžius tiek nepakaltinamumas turi būti nustatinėjami nusikalstamos veikos darymo momentu, o ne bylos nagrinėjimo metu, taip pat turi būti atsižvelgta į padarytos veikos tyčią bei kitas faktines aplinkybes, norint tinkamai nustatyti, jog kaltinamasis yra tinkamas subjektas.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. sausio mėn. 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2010.

5. Turto prievartavimo ir plėšimo subjektyvioji pusė

Kiekvienas nusikaltimas turi objektyviąją ir subjektyviąją nusikaltimo pusę. Subjektyviąją nusikaltimo pusę apibūdina požymiai⁶²:

- 1) kaltė;
- 2) nusikaltimo padarymo motyvas;
- 3) nusikaltimo padarymo tikslas.

Kaltė yra būtinas nusikaltimo sudėties požymis, todėl kaltė turi būti įrodinėjama kiekvienoje baudžiamojoje byloje. LR BK numato, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tokie asmenys, kurie yra kalti padarę nusikalstamą veiką. LR BK 2 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jei jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik tuo atveju, jei veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio“. Atsakomybė be kaltės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą yra negalima. „Kaltės principas tuo pačiu reiškia asmeninę atsakomybę. Baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas tik toks asmuo, kuris pats kaltai padarė nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą“.⁶³

Nusikaltimo padarymo tikslas ir motyvas, tai fakultatyvieji nusikaltimo subjektyviosios pusės požymiai, kurie įrodinėjami tik tais atvejais, kai jie yra aprašyti LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Kaltė yra pagrindinis nusikaltimo subjektyviosios pusės požymis, ji yra įrodinėjama kiekvienoje byloje nepaisant to ar ji aprašyta, ar neaprašyta LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje.

„Kaltė baudžiamosios teisės teorijoje – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais“.⁶⁴ Kaltė – tai asmens vidinis psichinis santykis su daroma nusikalstama veika, o esant materialioms nusikalstamų veikų sudėtims ir su pasekmėmis. Pagal skirtingą psichinį santykį su daroma veika ir pasekmėmis skiriamos kaltės formos:

- tyčia;
- neatsargumas.

„Psichinis santykis su pavojinga veika bei priežastinio ryšio raida teorijoje vadinamas intelektualiniu kaltės momentu, o psichinis santykis su pasekmėmis – valiniu

⁶² Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006. P 319-321.

⁶³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004. P. 25.

⁶⁴ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006. P 336.

kaltės momentu“.⁶⁵ Intelektualinis kaltės momentas siejamas su asmens supratimu arba nesupratimu dėl daromos veikos pavojingo pobūdžio ir numatymu arba nenumatymu įstatyme numatytų pasekmių kilimo galimybės. Valinis kaltės momentas siejamas su norėjimu arba nenorėjimu, kad kiltų įstatyme numatytos pasekmės.

Tyčinė kaltės forma skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę tyčią. Tiesioginės tyčios atveju asmuo suvokia savo veikos pavojingumą, numato šios veikos pavojingus padarinius ir tų padarinių siekia. Tiesioginės tyčios atveju nusikalstamos veikos padariniai yra kaltininkui reikalingi, dažniausiai emociškai pageidaujami, jis jų siekia, jų nori. Netiesioginės tyčios atveju asmuo suvokia savo veikos pavojingumą, numato šios veikos pasekmes, jų nesiekia, bet sąmoningai leidžia joms atsirasti. Tiesioginės ir netiesioginės tyčios atveju intelektualinis kaltės momentas visiškai sutampa, skiriasi tik valinis momentas.⁶⁶

Tiesioginės tyčios atveju asmuo tų padarinių nori, netiesioginės tyčios atveju tų padarinių nenori, bet sąmoningai leidžia jiems atsirasti. Šiuo atveju asmuo abejingas pasekmėms, jų galimam kilimui, „asmuo nesuinteresuotas, kad kiltų įstatyme numatytų pavojingų padarinių, jis jų nenori (taip teigia savo parodymuose), tačiau, kita vertus, nieko nedaro, kad tų padarinių nekiltų. Galimi objektyviai pavojingi padariniai kaltininko nejaudina ir kartu nesulaiko siekti pasirinkto tikslo“. Skirmanto Bikelio nuomone, tiesioginės tyčios ir netiesioginės tyčios esminis skirtumas yra negatyviojoje netiesioginės tyčios valinio momento dalyje.⁶⁷

Tiesioginės tyčios atveju padarinių nori, netiesioginės tyčios atveju padarinių kaltininkas nenori. Formuluoatė „sąmoningai leisti padariniams kilti“ Skirmanto Bikelio nuomone⁶⁸ yra perteklinė, jo nuomone netiesioginės tyčios valinio momento pozityviosios dalies („sąmoningai leido padariniams atsirasti“) psichologinis aiškinimas, akcentuojant kaltininko emocijas, kaltininko abejingumu padariniams ar jų keliamu malonumu, baudžiamojoje teisėje yra nepriimtinas.

Nusikalstamos veikos vertinimas kaip tyčinės ar neatsargios turi visų pirma remtis kaltininko suvoktais nusikalstamos veikos ypatumais (suvoktu jos pavojingumo laipsniu), bet ne patį kaltininką apibūdinančiais ir nedaug bendro su nusikalstamos veikos pavojingumu turinčiais požymiais (kaltininko emocijomis).⁶⁹

⁶⁵ Piesliakas V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius, 1996. P. 125.

⁶⁶ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006. P. 341.

⁶⁷ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Vilnius : MRU, 2007.

⁶⁸ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Vilnius : MRU, 2007.

⁶⁹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius. 2006. P. 377.

Teisės teorijoje tyčia skiriama į apibrėžtą ir neapibrėžtą tyčią. Esant apibrėžtai tyčiai asmuo numato veikos pavojingą pobūdį, galimas sukelti pasekmes ir tų konkrečių pasekmių nori. Neapibrėžtos tyčios atveju asmuo numato veikos pavojingą pobūdį, galimas sukelti pasekmes ir jų nori, tačiau tų pasekmių nekonkretizuoja.

Įrodinėjant, nustatinėjant kaltę baudžiamosiose bylose turime nustatyti kaltės formą ir kaltės turinį. Kaltės turinys – tai tyčinė ar neatsargi kaltė konkrečioje nusikalstamos veikos sudėtyje. Nustatant konkrečios nusikalstamos veikos tyčios ar neatsargumo turinį, apsibrėžiamos kaltės įrodinėjimo ribos, nustatoma, kokio turinio asmens psichinį santykį su objektyviaisiais konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymiais privalu nustatyti.

Nusikalstamų veikų padarymo motyvas ir tikslas yra fakultatyvieji nusikaltimo sudėties subjektyviosios pusės požymiai. Nusikaltimo padarymo motyvas – tai suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą.⁷⁰

Tarybinės baudžiamosios teisės bendrosios dalies vadovėlyje nusikalstamos veikos motyvas apibūdintas kaip veikos priežastis, paskata, nusikalstamo elgesio varomoji jėga ar savęs pateisinimas. Nusikaltimo padarymo tikslas – tai asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikaltimo padarymo.⁷¹

V. Piesliakas nusikaltimo padarymo tikslą apibūdina kaip asmens siekį susijusį su nusikalstamos veikos padarymu. Tikslas – tai priežastys, dėl ko kaltininkas nusprendė padaryti nusikalstamą veiką. Nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslas yra tarpusavyje glaudžiai susiję, nes motyvas, tai ta jėga, kuri asmenį veda į tikslą.

Įstatymas reikalauja, kad, darydamas plėšimą, asmuo suvoktų faktines savo daromų veiksmų aplinkybes. Vadinasi, veika gali būti kvalifikuojama kaip plėšimas tik nustačius, kad, darydamas šią veiką, kaltininkas aiškiai įsivaizdavo kokią veiką jis daro, kokioms vertybėms jis kelia pavojų tokia savo veika, kokį nusikalstamos veikos padarymo būdą jis pasirinko ir t.t. 2005 m. birželio 23 d. LAT senato nutarimas Nr. 52 „dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“ reikalauja teismus, nustatant nusikalstamo sumanymo turinį, neapsiriboti pirmine jo forma, bet išsiaiškinti jo dinamiką visos nusikalstamos veikos darymo metu. Pavyzdžiui, kaltinamasis į butą pateko siekdamas iš buto pagrobti svetimą turą.

Plėšime tiesioginė tyčia gali būti tiek apibrėžta, tiek ir neapibrėžta. Apibrėžta tyčia plėšime gali būti paprastoji, jei kaltininkas turi tik vieną ir aiškų tikslą, pavyzdžiui,

⁷⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius. 2006. P. 411-413.

⁷¹ Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius. 1972. P. 182.

atimti automobilį, ir alternatyviai apibrėžtoji, jei kaltininkas turi du ar daugiau apibrėžtų tikslų, pavyzdžiui, atimti automobilį arba motociklą. Kaltininko tyčios apibrėžtumas gali turėti esminės reikšmės jo veikos kvalifikavimui.

Tais atvejais, kai kaltininkas veikia turėdamas apibrėžtą tyčią galimi keli jo veikos rezultatai: kaltininkas gali pasiekti norėti rezultatą; gali jo nepasiekti; gali norėtą rezultatą viršyti.

Kiekvienu iš šių atvejų kaltininko veikos kvalifikavimas gali būti skirtingas. Pirmuoju atveju, t. y. pasiekus norėtą rezultatą, veika bus kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas. Antruoju atveju, t. y. norėto rezultato nepasiekus, nusikaltimas bus laikomas nebaigtu ir veika bus kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti siektą nusikaltimą.

Kaltininko veika bus kvalifikuojama pagal BK 22 str. 1 d. ir 180 str. 3 d. kaip pasikėsinimas panaudojant smurtą atimti didelės vertės (t. y. 100 000 Lt) turta. Trečiuoju atveju, t. y. viršijus siektą tikslą, bus taikoma apibrėžtos tyčios peraugimo į neapibrėžtą tyčią taisyklė ir veika bus kvalifikuojama pagal faktiškai atsiradusias pasekmes. Pavyzdžiui, eidamas apiplėšti inkasatorių, kaltininkas tikisi atimti 10 000 Lt, bet jėga atimtame iš inkasatoriaus krepšyje randa ir paima 100 000 Lt.

Veika pagal pasekmes bus kvalifikuojama pagal BK 180 str. 3 d. kaip didelės vertės svetimo turto pagrobimas. Neapibrėžtos tyčios atveju kaltininkas suvokia savo nusikalstamos veikos pobūdį, numato pasekmes, bet jų neindividualizuoja.

Turto prievartavimas dažniausiai taip pat yra savanaudiškas nusikaltimas ir su plėšimu jį dažnai sieja tie patys požymiai. Vis dėlto, prievartaudamas turta, kaltininkas paprastai siekia konkretaus rezultato: pastovių ir reguliarių mokėjimų, teisės į konkretų turta, konkretaus dydžio nurodytos pinigų sumos ir pan. Kaltininkas, darydamas šią nusikalstamą veiką, turi suvokti, jog naudodamas psichinę prievartą (grasindamas neigiamais padariniais), neturėdamas teisinio pagrindo reikalauja perduoti jam turta, suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos arba atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti, ir turi norėti taip veikti.⁷²

Lietuvos Aukščiausias Teismas vienoje byloje pasisako:

„Kasaciniame skunde teigiama, kad A.Š. veikoje nėra turto prievartavimo (BK 181 straipsnio 2 dalis) požymių, nes nuteistasis pinigų iš nukentėjusiojo M.I.S. reikalavo kaip moralinės žalos atlyginimo dėl to, kad šis, jį apkalbėdamas, įžeidė. Be to, teismai neteisingai ir netinkamai nustatė psichinės prievartos panaudojimo aplinkybes, o

⁷² *Pavilonis V.* Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirma knyga. – Eugrimas, Vilnius, 2001. P. 380. 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 “Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose”.

fizinio smurto A.Š. apskritai nenaudojęs. Šiuo atveju teismas pasisakė, jog kaltininko skundo argumentai nepagrįsti. Apeliacinės instancijos teismas, patikrinęs pirmosios instancijos teismo išnagrinėtą bylą bei joje priimto nuosprendžio teisingumą, nustatė, kad A.Š. neturėjo jokio preteksto reikalauti turto (telefono, pinigų) iš M.I.S., kad pastarasis nuteistojo iki įvykio nepažinojo ir jo neapkalbėjo. Taigi nenustatyta jokių kasatoriaus skunde nurodytų faktinių aplinkybių, iš kurių būtų galima teigti, kad A.Š. turėjo tikrą ar tariamą teisę atlyginti jam neturtinę (moralinę) žalą, todėl nėra pagrindo daryti išvadą esant nuteistojo veikoje LR BK 294 straipsnyje numatyto nusikaltimo – savavaldžiavimo požymių. Apeliacinės instancijos teismas taip pat konstatavo, kad nuteistasis A.Š., pakankamai ilgą laiką reikalavęs iš nukentėjusiojo M.I.S. perduoti jam turta, o šiam netenkinant tokių reikalavimų, panaudojo fizinį smurtą. Tai yra 2006 m. rugsėjo pradžioje, sutikęs nukentėjusįjį, A.Š., reikalaudamas iš jo 80 Lt, spyrė M.I.S. į galvą. Taigi nustatyta faktinė fizinio smurto panaudojimo aplinkybė, kuri yra LR BK 181 straipsnio 2 dalyje numatyto turto prievartavimo sudėties požymis.

Apeliacinės instancijos teismas taip pat padarė išvadas, kad reikalaudamas perduoti turta, A.Š. naudojo psichinę prievartą. Pagal LR BK 181 straipsnio dispoziciją neteisėtas vertimas kito asmens perduoti turta gali būti padaromas įvairiais būdais, tarp jų – ir panaudojant „kitokią psichinę prievartą“. Pagal nustatytas faktines aplinkybes apeliacinės instancijos teismas teisingai aiškino tokios psichinės prievartos sampratą. Visų pirma iš teismų sprendimuose aprašytos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių akivaizdu, kad A.Š. atliko aktyvius veiksmus – nuo 2006 m. rugpjūčio pabaigos iki 2007 m. vasario 28 d. nuteistasis nuolat persekiojo nukentėjusįjį, iš pradžių paėmė jo telefoną, vėliau reikalavo perduoti pinigus, o negavęs jo nurodytos pinigų sumos, šiuo pretekstu vis didino reikalavimus. Nukentėjusysis M.I.S., būdamas jaunesnis ir fiziškai silpnesnis už A.Š., žinodamas pastarojo reputaciją – nusikalstamą praeitį, jo bijojo, o kaltininkas tuo naudojosi. Būtent iš baimės M.I.S. ilgą laiką niekam nesiskundė, iš mokyklos į namus eidavo aplinkiniais keliais, kad nesutiktų jį persekiojusio A.Š., o verčiamas, bet ne gera valia, netgi iš dalies tenkindavo šio reikalavimus, nes suprato, kad priešingu atveju bus blogai – A.Š. negrąžins atimto telefono, jį sumuš, kai tuo tarpu neatidavus reikalaujamos pinigų sumos, jų buvo reikalaujama vis daugiau. Teismų padarytos motyvuotos išvados apie tai, kad nuteistasis A.Š. tyčiniiais veiksmais, pasinaudodamas M.I.S. bailumu, jaunesniu amžiumi ir savo fiziniu pranašumu, aplinkiniams žinoma neigiama reputacija, sukūrė situaciją, kuri nukentėjusiajam kėlė pagrįstą nerimą ir baimę dėl atsirasiančių žalingų pasekmių tuo atveju, jeigu netenkins kaltininko reikalavimų. Esant minėtoms aplinkybėms apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl nuteistojo gynėjo

apeliacinio skundo argumentų, teisingai sprendė, kad apkaltinamajame nuosprendyje aprašant A.Š. nusikalstamą veiką stilistiškai netiksliai pavartoti žodžių junginiai („demonstravo fizinį pranašumą ir neigiamą reputaciją“) nepaneigia nuosprendžio esmės, nedaro jo neaiškiu ir nesuprantamu, todėl ir neturi įtakos jo teisingumui. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes A.Š. padaryta veika atitinka LR BK 181 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo požymius, todėl baudžiamasis įstatymas taikytas tinkamai“.⁷³

Jei kaltininkas bent vieno nusikaltimo sudėties objektyviojo požymio nesuvokė, jis negali būti nuteistas už šį nusikaltimą.

Veikos padariniai į šios veikos sudėties požymius neįeina, todėl, konstatuojant jos padarymą, pakanka nustatyti, kad, darydamas šią nusikalstamą veiką, kaltininkas suvokė pavojingą veikos pobūdį ir norėjo taip veikti.

Būtent todėl šio nusikaltimo sudėčiai neturi jokios reikšmės nei ketinimas įvykdyti išsakytus grasinimus, jei šių grasinimų mastas, nei asmuo, kurio naudai turtas yra prievartaujamas, nei turto prievartavimo priežastys, nei laikas ir t. t.

Tačiau kaltininkas paprastai siekia neteisėtai praturtėti nukentėjusiojo asmens sąskaita arba dėl nukentėjusiojo atliktų ar neatliktų turtinių veiksmų gauti kitokią naudą sau ar kitiems asmenims.

Baudžiamosios teisės teorija nusikalstamos veikos padarymo motyvą laiko nusikalstamos veikos padarymo paskata.

Nusikalstamos veikos motyvo buvimas įrodinėjamas tik tuomet, kai jis numatytas konkrečios nusikalstamos veikos sudėtyje. 2000 m. BK buvusį nusikalstamų veikų nuosavybei motyvo požymį, – savanaudiškumą, – panaikino ir dabar vien transporto priemonių „nuvarymo“ atvejais, neturint tikslo ją valdyti, bei jomis naudotis bei disponuoti ateityje, yra laikomi vagystėmis, plėšimais ir pan. Tai pasakytina ir apie motyvą turto prievartavime.

Faktiškai nei plėšimo, nei turto prievartavimo sudėtyse motyvas ir tikslas neaprašyti, tačiau kalbant apie plėšimo ir turto prievartavimo veikas, jų motyvu neretai teisinėje literatūroje yra įvardijamas būtent savanaudiškumas. Galima pripažinti, kad iš tiesų kaltininkas paprastai veikia vedamas būtent šių motyvų, tačiau taip būna ne visada.

Kaltininkas gali imtis tokios nusikalstamos veikos ir turėdamas altruistiškus motyvus, t. y. veikdamas kitų asmenų naudai, arba tai gali daryti iš keršto ar pavydo, tačiau konkretūs kaltininko motyvai nedaro įtakos jo veikos kvalifikacijai kaip plėšimui ar turto

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio mėn. 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2009.

prievartavimui. Dar pažymi LAT senatas, turto prievartavimą nuo plėšimo gali skirti tai, kad, reikalaujamas perduoti turtą, kaltininkas paprastai tam nurodo ir priežastį.⁷⁴

Ja dažniausiai būna nukentėjusiam primesta pareiga mokėti už tariamą apsaugą, už galimybę užsiimti verslu, už tiesos nuslėpimą, už pavogto turto atgavimą ir pan. Tačiau reikia pripažinti, kad nusikalstamos veikos priežastį kaltininkas gali nurodyti ir plėšime. BK 181 str. dispozicija kalba apie tai, kad kaltininkas gali veikti savo ar kitų asmenų naudai. Tai reiškia, kad kaltininko veikos tikslas visais atvejais yra laikytinas vienokiu ar kitokiu naudos siekimu sau ar kitiems asmenims. Svarbu pastebėti, kad kaltininko tiesiogiai siekiama nauda neprivalo būti turtinė. Turto prievartavimo kaip nusikaltimo nuosavybei, turtinėms teisėms bei turtiniams interesams „turtiškumas“ pasireiškia vertimu nukentėjusįjį atlikti turtinio pobūdžio veiksmus, o ne tuo, kad kaltininkas taip veikdamas privalo siekti būtent turtinės naudos.⁷⁵

Turtinė nauda ir turtiniai interesai tai yra pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas daiktinės teisės, prievolinės teisės, taip pat teisės, atsirandančios iš intelektualios veiklos rezultatų (CK 1.112 straipsnio 1 dalis), ir kitokios turtinės teisės.

Kaltininkas įgyvendindamas objektyviają turto prievartavimo veikos sudėties pusę gali siekti ne tik turtinės naudos sau ar kitiems asmenims (nors paprastai būna būtent taip), bet ir neturtinio pobūdžio pasitenkinimo, pavyzdžiui, siekdamas nukentėjusiajam padaryti turtinę žalą. Plėšime kaltininkas taip pat neprivalo siekti praturtėjimo kaip galutinio savo veikos tikslo, tačiau praturtėjimo faktas šių nusikaltimų atžvilgiu yra neišvengiamas.

Pažymėtina, jog turto prievartavimo nusikaltimo sudėčiai neturi reikšmės⁷⁶:

- 1) ar kaltininkas ketina įvykdyti visus grasinimus, jei turtas nebus jam perduotas;
- 2) ar grasintojas veikia savo ar kitų asmenų naudai;
- 3) ar kaltininkas veikia už atlyginimą ar tik siekia padėti draugui;
- 4) ar tyčia padaryti nusikaltimą atsirado staiga ar buvo iš anksto apgalvota.

Atitinkamai išskirtinai yra vertinama kaltininko tyčia bei subjektyvioji pusė, kai veika yra vykdoma organizuotai, kaip pavyzdžiui vienoje byloje išaiškinta, jog :

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje”. 20 punktas; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 “Dėl teismų praktikos nužudymų byloje”.

⁷⁵ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius, 2002. P. 153-154.

⁷⁶ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius. 2001. P. 380.

„Kaltininkas teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, apsiribodamas tik bendrininkavimo objektyviųjų požymių analize, nepagrįstai nustatė, jog darydamas nusikalstamą veiką jis veikė kaip organizatorius, nes pagal nustatytas faktines aplinkybes jo veiksmai vertintini kaip padėjėjo.

Pagal LR BK 24 straipsnio 1 ir 2 dalų nuostatas bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką, veikiant kaip vykdytojams, organizatoriams, kurstytojams ar padėjėjams. Bendrininkavimas yra skirstomas į paprastąjį (bendravykdymas) ir sudėtingąjį. Esant sudėtingojo bendrininkavimo atvejui, be asmens ar asmenų, kurie tiesiogiai realizuoja nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius (vykdytojai), dalyvauja kiti asmenys (pavyzdžiui, organizatorius), kurie gali ir neatlikti veikų, aprašytų LR BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, bet atlieka kitokias veikas, kurios lemia vykdytojo veikas ir yra susijusios priežastiniu ryšiu su vykdytojo nusikalstamomis veikomis ir (ar) kilusiais baudžiamajame įstatyme numatytais padariniais.

Tyčia bendrininkavimo atveju reiškiasi tuo, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog jis dalyvauja bendrai su kitais asmenimis daromoje nusikalstamoje veikoje, kėsinasi į tą patį objektą, supranta, kad savo veiksmais vykdytojui (ar kitiems bendrininkams) sudaro būtinas sąlygas padaryti nusikalstamą veiką, o vykdytojo veiksmai nulemti kitų bendrininkų veiksmų. Kiekvieno bendrininko tyčia yra individuali ir jos turinys priklauso nuo bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką vaidmens.

LR BK 24 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad organizatorius yra asmuo: 1) subūręs organizuotą grupę, 2) jai vadovavęs, 3) koordinavęs jos narių veiklą, 4) subūręs nusikalstamą susivienijimą, 5) jam vadovavęs, 6) koordinavęs jo narių veiklą, 7) parengęs nusikalstamą veiką, 8) vadovavęs nusikalstamai veikai. Organizatoriaus veiką apibūdinantys objektyvieji požymiai yra alternatyvūs, todėl veikos kvalifikavimui pakanka nustatyti bent vieną iš jų.

Padėjėjas pagal LR BK 24 straipsnio 6 dalį yra asmuo, padėjęs padaryti nusikalstamą veiką: 1) duodamas patarimus, nurodymus, 2) teikdamas priemones, 3) šalindamas kliūtis, 4) saugodamas arba pridengdamas bendrininkus, 5) iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, 6) iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Padėjėjo veiką apibūdinantys požymiai yra taip pat alternatyvūs.

Esminis nusikaltimo organizatoriaus požymis yra tai, kad jis vadovauja nusikaltimo pasiruošimui: lenkia asmenis dalyvauti nusikaltime, juos suvienija, kuria nusikalstamos veiklos planus, numato jų padarymo būdus. Padėjėjo skiriamasis požymis yra tai, kad jis paprastai savo nusikalstama veika prie kitų bendrininkų veiklos prisideda tada, kai šiems jau yra susiformavęs sumanymas padaryti nusikaltimą. Padėjimas gali būti intelektualus arba fizinis. Duodamas patarimus, nurodymus (pvz., kur išigyti nusikaltimo įrankius, ir pan.), iš anksto žadėdamas slėpti nusikaltimą, realizuoti nusikalstama veika įgytus daiktus, padėjėjas bendrininkams suteikia intelektualią pagalbą, o kitais LR BK 24 straipsnio 6 dalyje nurodytais atvejais – fizinę pagalbą.

Pirmosios instancijos teismas nustatė tokius M. Š. nusikalstamus veiksmus: nurodė M. D. išsiaiškinti ir pateikti detalią informaciją apie tai, kaip iš UAB „(duomenys neskelbtini)“ į banko skyrių vežami pinigai, informuoti, kokie asmenys, koku automobiliu ir maršrutu juos gabena, juos vertindamas kaip plėšimo padėjėjo pagal LR BK 24 straipsnio 6 dalį, 180 straipsnio 3 dalį. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad pirmosios instancijos teismo išvados dėl LR BK 24 straipsnio 6 dalies taikymo M. Š. veiksmams nemotyvuotos, nustatė, kad M. Š. atliko tokius veiksmus: padedant M. D. surinko detalią informaciją apie UAB „(duomenys neskelbtini)“ į banką gabenamų pinigų vežimo maršrutą, juos gabenusių žmonių skaičių, automobilio marke, pinigų gabenimo dieną ir valandą, surado du plėšimo vykdytojus užsieniečius, perdavė jiems policininkų uniformas. Apygardos teismas konstatavo, kad nuteistojo nusikalstami veiksmai reiškėsi nusikaltimo sumanymu, nusikaltimo plano sudarymu, reikalingos informacijos (pinigų gabenimo laiko, maršruto), priemonių (dviejų policijos pareigūnų uniformų) gavimu, nusikaltimo vykdytojų suradimu, nusikaltimo priemonių ir nusikaltimui padaryti būtinos informacijos perdavimu vykdytojams.

Taigi tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas analogiškai nustatė, kad M. Š. nurodė M. D. išsiaiškinti ir pateikti detalią informaciją apie tai, kaip iš UAB „(duomenys neskelbtini)“ į banko skyrių vežami pinigai, informuoti, kokie asmenys, koku automobiliu ir maršrutu juos gabena. Byloje nenustatyta, kad M. Š., prisidėdamas prie kitų bendrininkų veiklos, būtų teikęs intelektualią pagalbą, pats duodamas bendrininkams patarimus, nurodymus apie jam žinomus faktus, pvz., kada į banką bus vežami bendrovės „(duomenys neskelbtini)“ pinigai. Vadinasi, buvo neabejotinai nustatyta, kad nusikalstamai veikai padaryti reikalingos informacijos rinkimas vyko pagal M. Š. sumanymą bei jo nurodymu. Šių veiksmų pakanka, kad M. Š. veika būtų vertinama kaip nusikaltimo organizatoriaus – asmens, parengusio nusikalstamą veiką. Apeliacinės instancijos teismas, be to, nustatė, kad M. Š. surado du plėšimo vykdytojus

užsieniečius, perdavė jiems policininkų uniformas. Tai taip pat patvirtina, kad M. Š. buvo jungiamoji grandis tarp kitų nusikaltimo bendrininkų – vykdytojų, padėjėjo.

Nors apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje konkrečiai nenurodė, kad M. Š. kaltė reiškesi tiesiogine tyčia, tai negalima laikyti esminiu nuosprendžio surašymo trūkumu. Nuosprendyje pateiktame nusikalstamos veikos aprašyme nurodyta, kad M. Š. organizavo plėšimą. Plėšimas yra padaromas veikiant tik tiesiogine tyčia. Pagal teismų praktiką kaltės turinys atskleidžiamas ne vien tik kaltininko prisipažinimu, padarius nusikalstamą veiką, bet jis nustatomas tiriant, įvertinant ir išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus kaltininko veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą ir pan. (kasacinė byla Nr. 2K-353/2006). Tai, kad M. Š. suvokė, jog jis kartu su kitais asmenimis dalyvauja darant nusikalstamą veiką, kėsiasi į tą patį objektą (nuosavybę ir žmogaus sveikatą), supranta, kad savo veiksmais vykdytojams, padėjėjui sudaro būtinas sąlygas padaryti nusikalstamą veiką, akivaizdu iš nuosprendyje nurodytų konkrečių kaltininko veiksmų⁷⁷.

Taigi, iš to kas pateikta, galima daryti išvadą, jog analizuojant doktriną bei atskirai teismų praktiką, kiekviena susiklosčiusi faktinė situacija vertinama skirtingai, tiek paga subjektą, jo pobūdį, tiek pagal atskirai atliktus jo veiksmus.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. spalio mėn. 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2009.

III. Turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių panašumai bei skirtumai

1. Identiški panašumai

Baudžiamojo įstatymo numatyti plėšimą ir turto prievartavimą apibrėžiantys požymiai. Tam tikra apimtimi pastarieji yra panašūs ar net sutampa. Plėšimo požymiai yra susiję su:

- kaltininko veikimo būdu;
- darant nusikaltimą naudojamomis priemonėmis;
- dalyko ypatumais;
- veikimo forma.

Pagrindiniai aspektai, kuriais turto plėšimas ir turto prievartavimas yra identiški panašūs:

a) Turtas kaip pagrindinis dalykas

Šiuo atžvilgiu panašumas yra tik principinis, t. y. turtas kaip toks, bendrąja prasme. Esminis ir identiškas panašumas šiuo atžvilgiu yra papildomas objektas – sveikata ir laisvė. Sveikata ir asmens laisvė yra tie objektai, kurie tiek turto prievartavimo, tiek plėšimo atžvilgiu visiškai sutampa, tiek vienu, tiek kitu atveju galima kėsintis į šiuos gėrius, o skiriamojo bruožo nėra aptarta konkrečiai tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje.

b) Padaryta žala

Turtinės žalos dydį turto prievartavime ir plėšime vertina teismas, atsižvelgdamas į nukentėjusiojo turtinę padėtį, jam padarytą turtinę žalą, kitas bylai reikšmingas aplinkybes. Analizuojant pastarąsias sudėtis, pastebėta, jog visur vienodai vertinamas didelės vertės turtas. Didelės vertės turtu yra laikomas toks turtas, kurio vertę viršija 250 MGL suma. Pažymėtina, kad nusikaltimo dalyko vertė yra skaičiuojama pagal įprastą turto vertę (t.y. pagal CK 4.11 str. 2 d.), kurią atspindi to turto rinkos vertė nusikaltimo dalyko pagrobimas plėšime ar tokio dydžio dalyko reikalavimas turto prievartavime įeina į paprastąsias šių nusikaltimų sudėtis, o nusikaltimo dalyko vertė tampa veika kvalifikuojančiu požymiu tik tada, kai ši vertė sumą viršija. Nepaisant atitinkamos piniginės reikšmės, turto prievartavimo ir plėšimo veikas gali kvalifikuoti ir nusikaltimo dalyko statusas, t. y. didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės.⁷⁸ Kurie taip pat identiški sutampa analizuojamų sudėčių atžvilgiu.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. 1996 m. sausio 23 d. Nr.I-1179.

Pažymėtina, kad svarbus didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių traktavimas. Padarytos žalos dydis paprastai nustatomas prekine-pinigine daikto verte. Prekinė-piniginė daikto vertė – objektyvi daikto vertės išraiška piniginiiais vienetais, nustatoma pagal atitinkamą vertinimo metodiką. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog nusikalstamos veikos dalyko vertės nustatymui specialios metodikos nėra. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 190 str. atžvilgiu, galima teigti, jog didelės vertės turtas yra griežtai apibrėžtas t. y. jau anksčiau minėtas 250 MGL dydžio suma. Pastarasis kriterijus nediskutuotinai yra taikomas tiek plėšimo, tiek turto prievartavimo atžvilgiu. Minėtas LR BK straipsnis taip pat pakankamai aiškiai ir imperatyviai apibrėžia kitą požymį, t. y. didelės, mokslinės istorinės, ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaru⁷⁹, galima daryti išvadą, jog jei kultūros vertybė neįrašyta į „Kultūros vertybių registrą“, jo reikšmė nustatoma kiekvieną kartą atskirai. Tuo pagrindu yra organizuojami tyrimai ir apskaita, kaupiama ir saugoma valstybei reikalingą informaciją apie materialų kultūros paveldą, kultūros vertybes bei kultūros paminklus ir pan. pagal Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymą Nr. IV-150. Pastarieji kriterijai, atliekant vertinimus yra taikomi tiek plėšimo, tiek turto prievartavimo atveju pasisavintam turtui. Atskiro skiriamąo bruožo šiuo atveju taip pat nėra. Taigi, didelės vertės turtas bei didelės mokslinės, istorinės arba kultūrinės reikšmės vertybės yra identiškai požymiai taikomi tiek vienai tiek kitai veikai bei skiriamųjų bruožų ar kokių limitų deja įstatymo leidėjas nenumato.

c) Organizuota grupė

Tiek plėšimo, tiek turto prievartavimo atžvilgiu galimas dalyvavimas organizuotoje grupėje. Tiek vienoje sudėtyje, tiek kitoje sudėtyje organizuota grupė apibrėžiama vienodai, t. y. kaltininkų bendrininkavimą iš subjektyviosios pusės rodo jų susitarimas daryti nusikaltimą ir jų tyčia bendrininkauti, t. y. bendrininkas turi suvokti, kad bendrai su kitais asmenimis daro nusikalstamą veiką, numato pavojingus veikos padarinius (jei nusikalstamos veikos sudėtis materialioji), ir nori taip veikti. Organizuota grupė pagal LR BK 25 str. 3 d. yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos darymo stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Vertinant tokį įstatymų leidėjo pateiktą organizuotos grupės apibrėžimą, galima pastebėti, kad rengimosi nusikalstamai veikai (ar veikoms) momentas

⁷⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009.

yra nereikšmingas organizuotos grupės susiformavimui. Remiantis tokiu požiūriu, bendrininkų grupės pradėtas plėšimas gali peraugti į plėšimą organizuotoje grupėje, kai kaltininkai nusikaltimo vykdymo metu planuoja ir derina tarpusavio veiksmus, pasiskirsto vaidmenimis ar užduotimis. Taigi, organizuotos grupės veika nuo bendrininkų grupės skiria labai nedidelis žingsnis, – planingai, bent iš dalies atribotas, bendrininkų veikos pobūdis, – tačiau tai gali turėti esminį skirtumą kvalifikuojant jų kartu padarytą plėšimą ar turto prievartavimą kaip apysunkį arba kaip sunkų nusikaltimą. Žinoma, negalima pamiršti, kad bendrininkų grupė taps organizuota tik tuo atveju, jeigu pastarieji susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Taigi, asmenų susitarimas daryti vieną nekvalifikuotą plėšimą ar turto prievartavimą negali būti pripažintas veikimu organizuotoje grupėje. Tačiau, jei pradėję tokį (apysunkį) nusikaltimą kaltininkai vykdymo stadijoje susitaria dėl aplinkybių, kurios jų pradėtą veiką perkvalifikuotų į sunkų nusikaltimą, tai jų bendrininkavimo forma taip pat peraugtų į organizuotą grupę. Nustačius, kad kaltininkai veikė nusikalstamame susivienijime (BK 25 str. 4 d.), jiems kartu su turto prievartavimu inkriminuojamas ir atskiras nusikaltimas pagal LR BK 249 str. už dalyvavimą nusikalstamame susivienijime, jo organizavimą ar vadovavimą jam. Visais atvejais, esant bet kokiai bendrininkavimo formai turto prievartavime ar plėšime, visi bendrininkai turi atitikti šių veikų subjektams įstatymų keliamus amžius ir pakaltinamumo kriterijus.⁸⁰ Nepaisant visko, ir šiuo atžvilgiu, t. y. organizuotos grupės atžvilgiu, nėra esminio skirtumo, kokia organizuota grupė dalyvavo plėšime, ar turto prievartavime, ji atitiks visus tuos pačius požymius.

d) Subjektas, subjekto amžius

Kitas požymis, kuris šias veikas daro identiškai panašias, tai subjektas arba subjekto amžius, kurio sulaukus atsiranda baudžiamoji atsakomybė už turto prievartavimą ar plėšimą. Jau ankstesniuose darbo skyriuose buvo minėta, jog tiek plėšimo, tiek turto prievartavimo atžvilgiu subjektu gali būti sulaukęs 14 m. amžiaus fizinis asmuo.

e) Tyčios buvimas, kaip subjektyvusis požymis

Taip pat beveik identiški yra ir subjektyvieji požymiai, t. y. tyčios buvimas. Tiek įvykdant plėšimą, tiek turto prievartavimą, visur yra įrodinėjama tyčia, kaip subjektyvusis požymis. Šiuo metu vienintelis skirtumas tyčioje tarp šių nusikaltimų tai – turto prievartavimas padaromas esant konkretizuotai tyčiai (kaltininkas siekia konkretaus turto, konkrečios pinigų sumos), tuo tarpu plėšimas gali būti padarytas esant tiek apibrėžtai, tiek neapibrėžtai tyčiai.⁸¹

⁸⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009.

⁸¹ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

2. Skirtingi aspektai

Nepaisant šių veikų panašumų yra pakankamai daug ir skiriamųjų požymių. Anot O. Fedosiuk⁸², daugeliu atžvilgiu nors šios veikos ir labai panašios, tačiau imant visumą, bei gilinantis į pačias situacijas, pastebima, jog pagrindiniai skiriamieji dalykai yra:

- *Nusikaltimo dalykas* – plėšimo dalyku gali būti tik materialus kilnojamas turtas ir pinigai, o turto prievartavimo dalyku galima laikyti bet kokių turtingo pobūdžio veiksmų atlikimą.

- *Naudojamos psichinės prievartos pobūdis* – plėšime naudojama psichinė prievarta gali būti susijusi tik su grasinimu tuoj pat panaudoti fizinę prievartą, tuo tarpu turto prievartavime kaltininko psichinės prievartos būdai yra neriboti.

- *Laikas, kada kaltininkas ketina užvaldyti turtą ir įvykdyti savo grasinimą* – plėšimas įmanomas tik tada, kai kaltininkas siekia užvaldyti turtą nedelsiant, o kai yra naudojama fizinė prievarta, kaltininkas grasina panaudoti fizinį smurtą tuoj pat, o ne ateityje.

Apskritai, analizuojant skiriamuosius šių veikų požymius, galima būtų išskirti:

a) Objektas:

Plėšimo pavojingumą atspindi du kėsiniškosios objektai - pagrindinis, konkreti nuosavybė, papildomas – asmens sveikata, žmogaus veiksmų laisvė.⁸³ Plėšimo objektu nelaikoma žmogaus gyvybė.⁸⁴

Pagrindiniu turto prievartavimo objektu laikomi nuosavybės ir kitos daiktinės, prievolinės ar kitos kilmės turtingos teisės, taip pat turtingi interesai, kurie pažeidžiami verčiant nukentėjusįjį atlikti turtingą veiksmą ar nuo jo susilaikyti kaltininko ar kito asmens naudai. Papildomi objektai – asmens sveikata bei laisvė.⁸⁵ Pažymėtina, jog plėšimu niekada nebus galima pripažinti, jei kaltininkas vertė nukentėjusįjį suteikti nematerialinės naudos.

Taigi, pažvelgus į šiuos du objektus labai aiškiai matyti skirtumas, jog turto prievartavimo pagrindinis objektas yra žymiai platesnis nei plėšimo, yra įvardijama žymiai

⁸² Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. P. 195-197.

⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009. P. 306.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004-06-18 nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose”.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009. P. 321.

daugiau gėrių nei plėšimo atžvilgiu į ką galima kėsintis. Tuo tarpu papildomi objektai abiejų sutampa.

b) Dalykas

Plėšimo dalyku gali būti tik materialus kilnojamas turtas (ir pinigai), tuo tarpu turto prievartavimo dalyku gali būti bet kokia turтинė nauda (tiek materialinė, tiek ir nematerialinė).⁸⁶ Taigi, tiek dalyko, tiek ir objekto atžvilgiu turto prievartavimo sudėtis yra platesnė bei pati samprata, kėsinimosi aspektas gali būti didesnis.

c) Psichinė prievarta (grasinimas)

Kaip teigiama baudžiamosios teisės doktrinoje⁸⁷ bei moksliniuose darbuose, plėšimas gali būti susijęs tik su grasinimu panaudoti fizinį smurtą, tuo tarpu turto prievartavime – su platesnio pobūdžio psichine prievarta: ne tik su grasinimais fiziniu smurtu, bet ir su grasinimais sunaikinti arba sugadinti turtą, paskelbti tam tikras žinias (šmeižtas), ir pan. Taigi, turto plėšimas tiek objektu, tiek dalyku, tiek naudojamu psichinės prievartos pobūdžiu (požymiais) yra platesnės sudėties, nei plėšimas.

d) Laikas, veikos atlikimo momentas

Plėšimo atžvilgiu turtas siekiamas užvaldyti nedelsiant ir grasinama tuoj pat imtis smurto, tuo tarpu turto prievartavimo atžvilgiu, pati sudėtis neribojama laiko požymiu, šiuo atžvilgiu, turto prievartavimo veikoje kaltininko ketinimai gali būti nukreipti tiek į esamą laiką, tiek į ateitį.⁸⁸ Tiek Aukščiausiojo Teismo praktikoje, tiek baudžiamosios teisės doktrinoje visada atkreipiamas dėmesys, jog plėšimo sudėtis, niekada negali būti taikoma, jei kaltininkas siekė turtą užvaldyti ne tuoj pat, o kažkada ateityje, arba grasinio fiziniu smurtu ateityje.

e) Smurtas

Vienas iš esminių skiriamųjų požymių, tai fizinio smurto panaudojimas. Fizinio smurto panaudojimas baudžiamajame įstatyme numatytas ne tik kaip turto prievartavimą kvalifikuojantis požymis, bet ir kaip vienas iš būdų plėšimui padaryti. Baudžiamosios teisės doktrinoje bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, teigiama, jog jei kaltininkas grasina ne fiziniu smurtu, o kitokiomis neigiamomis pasekmėmis, šiuo atveju, visada bus pripažįstamas turto prievartavimas.

Tačiau nepaisant šio požymio, neretai kyla klausimas, kaip atriboti turto prievartavimą nuo plėšimo, kai kaltininkas veikos metu realiai panaudoja fizinį smurtą.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009. P. 329.

⁸⁷ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2002. P. 195-196.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009. P. 329.

Tais atvejais, kai kaltininkas panaudoja fizinį smurtą versdamas kitą asmenį suteikti turtinę teisę ar atleisti nuo turtinės pareigos arba atlikti kitus turtinio pobūdžio veiksmus, arba nuo jų susilaikyti, atarbojimo problemų nekyla, kadangi vertimas suteikti minėtą turtinę naudą būdingas tik turto prievartavimui. Sunkumų kvalifikuojant veiką iškyla tuomet, kai verčiama perduoti būtent svetimą turą, kas sudaro tiek turto prievartavimo, tiek plėšimo dalyką.

Šiuo aspektu yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausias Teismas, jog Teisėjų kolegija atkreipia kasatoriaus dėmesį į tai, kad LR BK 180 straipsnio 1 dalies dispozicija nereikalauja, kad nukentėjusiajam būtų padarytas koks nors sužalojimas, pakanka nustatyti fizinio smurto panaudojimo faktą ir kaltininko tikslą.⁸⁹

f) Asmens laisvės atėmimas

O. Fedosiuk⁹⁰ nuomone, ne kiekvieną laisvės atėmimo formą gali apimti požymis “fizinis smurtas”, kuris siejamas su kūno neliečiamybės pažeidimu. Pavyzdžiui, priverstinis žmogaus patalpinimas patalpoje atitinka laisvės atėmimo sąvoką, tačiau negali būti vadinamas fiziniu smurtu. Galiausiai, laisvė gali būti atimta naudojant ne tik fizinę, bet ir psichinę prievartą, apgaulę ar pasinaudojant aukos bejėgiškumu. Be to, kitokie nei fizinio smurto panaudojimo yra laisvės atėmimo prievartaujant turą tikslai. Jie neapsiriboja bauginimu. Laisvė gali būti atimta ir kitais siekais, pavyzdžiui, norint nuvežti nukentėjusį į tinkamą pokalbiui vietą ir pan. Todėl dabar galiojančiame LR BK įstatymų leidėjas neatsitiktinai laisvės atėmimą numatė kaip turto prievartavimo kvalifikuojantį požymį, kuris, be kita ko, rodo ir didesnę veikos pavojingumą.⁹¹ O. Fedosiuk⁹² nurodo, jog laisvės atėmimas turto prievartavimo metu gali pasireikšti kaip:

1) priemonė pristatyti nukentėjusį į tam tikrą vietą, norint išsakyti reikalavimą ir kartu jį įbauginti;

2) žmogaus laikymas nelaisvėje ilgesnį laiką jo įbauginimo tikslais, pavyzdžiui, kol sutiks įvykdyti reikalavimą;

3) žmogaus laikymas nelaisvėje verčiant jį patį atlikti tam tikrą turtinį veiksą, pavyzdžiui, pasirašyti paskolos sutartį arba paskambinti artimiesiems, kad paskolintų pinigų;

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo mėn. 19 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-92/2009

⁹⁰ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2002. P. 195-197.

⁹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius. 2009.

⁹² Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2002. P. 166.

4) žmogaus pagrobimas turint tikslą priversti kitą asmenį sumokėti išpirką už jo paleidimą ar atlikti kitą turtinį veiksma;

5) žmogaus laikymas nelaisvėje, tokiu būdu neleidžiant jam atlikti tam tikro turtinio veiksmo po to, kai jis nesutiko susilaikyti nuo šio veiksmo geruoju, pavyzdžiui, kad negalėtų dalyvauti varžytinėse.

g) Ginklo panaudojimas

Plėšimo sudėtyje, labai aiškiai yra pasakyta, jog kas panaudojo nešaunamąjį ginklą, peilį, kitą specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, ar panaudojo šaunamąjį ginklą ar sprogmenį, galima kvalifikuoti, tik kaip plėšimą, nes tai tik plėšimo sudėčiai būdingi požymiai. Tuo tarpu analizuojant turto prievartavimą reglamentuojančias normas, negalima išvelgti tokio skiriamojo požymio kaip bet kokio ginklo panaudojimą. Taigi, tai vienas iš esminių šių sudėčių skirtumų.

h) Apibrėžtas, konkretus tikslas arba motyvas, konkretumas

Baudžiamosios teisės moksle visų pirma akcentuojama, jog atskirti minėtus nusikaltimus galima pagal fizinio smurto panaudojimo tikslą arba motyvą. Štai O.Fedosiuk⁹³ teigia, jog prievartaudamas turtą kaltininkas atlieka smurtinius veiksmus siekdamas įbauginti nukentėjusįjį. Mušdamas ar kankindamas jį, ar jo artimuosius, kaltininkas tarsi patvirtina savo ketinimų rimtumą ir pasiryžimą įgyvendinti anksčiau pareikštą grasinimą. Jis siekia sudaryti įvaizdį, kad, neįvykdžius reikalavimo, susidorojimas neišvengiamas, nors nukentėjusiajam paliekama fizinė galimybė pasielgti kitaip. Tuo tarpu grobiant turtą plėšimo būdu, smurtas naudojamas kaip tiesioginė turto užvaldymo ar jau užvaldyto turto išsaugojimo priemonė. Tikslas dažniausiai būta tik turtas, kaip materialus objektas, ir tai nėra kaltininkui iki galo aišku, ar pavyks kokį turtą gauti, pats turtas, kaip materialūs daiktai dažnai nėra apibrėžti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas⁹⁴ yra nurodęs, jog kaltininkas, reikalaujamas perduoti turtą, dažniausiai nurodo reikalavimo motyvą, priežastį, dėl ko nukentėjusysis turi mokėti ir už ką. Neretai tai būna už vadinama „stoga“, netrukdytą tam tikroje veikloje, už tai kad gerai uždirba, gerai gyvena, išsipirkimas už pagrobtą turtą, tam tikros informacijos nepaskleidimą ir kt. Kita vertus nurodomas ne tik motyvas, bet turto prievartavime, konkrečiai kaltininkas išreiškia ir ko reikalauja, nurodo apibrėžtą turtą, pinigų sumą ar konkretų daiktą.

⁹³ Fedosiuk O. *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2002. P. 160-161.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio mėn. 21 d. nutarimas Nr. 43; "Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas.". Teismų praktika 4-3.

i) Nukentėjusiojo veiksmai

Kai yra plėšimas, nukentėjusysis niekada neatlieka turto perdavimo veiksmų „savo valia“ arba pats, kaltininkas tiesiogine ta žodžio prasme pagrobia turtą iš kito asmens, tuo tarpu turto prievartavimo atžvilgiu kaltininkas pats turto nepaima, o siekia, kad nukentėjusysis savo veiksmais patenkintu kaltininko reikalavimus.

j) Padaryta žala

Išanalizavus ir aptarus pagrindinius skiriamuosius turto prievartavimo bei plėšimo požymius, reiktų pažymėti, jog plėšimas, kurio metu realiai sugadinamas ar sunaikinamas turtas, yra pavojingesnis, nei turto prievartavimas, kurio metu tik grasinama jį sunaikinti ar sugadinti. Atsižvelgdamas į tai, įstatymų leidėjas turto sunaikinimui ar sugadinimui suteikė kvalifikuoto turto prievartavimo požymio statusą. Kas laikytina turto sunaikinimu bei sugadinimu, aptarta antroje darbo dalyje, nagrinėjant pagrindinę sudėtį. Turto sunaikinimas ar sugadinimas turto prievartavimo atveju naudojamas tais pačiais tikslais kaip ir fizinis smurtas – norint sustiprinti patį grasinimą arba kai psichinė prievarta nedavė rezultatų. Tokiais atvejais veikia kvalifikuojama tik pagal LR BK 181 straipsnio 2 dalį, jei kaltininko veikoje nėra sunkesnių šį nusikaltimą kvalifikuojančių požymių. Tačiau, kai turto prievartavimas yra faktiškai nutrauktas ir turtas sunaikinamas kerštauojant nukentėjusiajam už reikalavimo nevykdymą, tokia veika yra už turto prievartavimo sudėties ribų ir reikalauja atskiro įvertinimo. Kitokiu būdu didelės turtinės žalos padarymas yra tuomet, kai prievartaujant turtą turtinė žala atsiranda ne sunaikinant ar sugadinant turtą, bet kitaip, perduodant kaltininkui reikalaujamą turtą, suteikiant jam turtinę teisę ar atleidžiant nuo turtinės pareigos, arba dėl to, kad buvo skolintasi perduodamus pinigus ir už tai mokamos palūkanos ir pan. Tuo tarpu turtinė žala, atsiradusi dėl to, kad kaltininkas pagrobė nukentėjusiojo turtą, turėdamas tikslą vėliau prievartauti svetimą turtą, teismų praktikoje vertinama savarankiškai. Kitokiu būdu didelės turtinės žalos padarymo, kaip turto prievartavimą kvalifikuojančio požymio, numatymas pateisinamas, kadangi, turto prievartavimo sudėtis yra formali ir jo baigtumui nebūtina, kad nukentėjusysis iš tikrųjų įvykdytų turtinį reikalavimą, padarydamas žalos sau.⁹⁵ Kai kurių autorių nuomone, tai, kad nagrinėjamo požymio baudžiamasis įstatymas neformalizuoja, kritikuotina, kadangi toks neapibrėžtumas neleidžia formuoti stabiliai ir vienodai teismų praktikai. Tačiau reikia pasakyti, jog konkrečiai apibrėžti, kokia turtinė žala yra didelė, taip pat nebūtų galima, kadangi vienu atveju ta pati žala vieno nukentėjusiojo atžvilgiu gali būti pripažinta didele,

⁹⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio mėn. 21 d. nutarimas Nr. 43; "Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas.". Teismų praktika 4-3.

o kitu atveju kito nukentėjusiojo atžvilgiu – ne. Todėl baudžiamosios teisės moksle bandoma formuluoti kriterijus, leidžiančius įvertinti žalos dydį. Taigi, ar prievartaujant turtą buvo padaryta didelė turtinė žala, kiekvienu konkrečiu atveju nustatoma atsižvelgiant ne tik į žalos piniginę išraišką, bet ir į kitas svarbias bylai aplinkybes.

Taigi, analizuojant ir teorinius ir praktinius, t. y. teismų praktikoje susiklosčiusius aspektus, pastebėtina, jog daugeliu atžvilgiu šios dvi veikos yra labai skirtingos, viena yra platesnė, kita pavojingesnė, kiekvienoje iš jų yra matomi ir taikomi atskiri kriterijai, tą veiką kvalifikuojant bei kaltinamąjį pripažįstant kaltu.

Vienintelis probleminis aspektas, tai, jog pačiame baudžiamajame įstatyme, tie skiriamieji bruožai ar požymiai nėra taip aiškiai išreikšti, kas, kvalifikuojant veiką bei pritaikant vieną ar kitą straipsnį darosi sudėtinga, kadangi ir teismų praktika aiškina įvairias situacijas yra pakankamai nevienoda ir klaidinanti.

IŠVADOS

Atlikus šiame darbe plėšimo ir turto prievartavimo sudėčių, reglamentuotų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, analizę, aptarus pagrindinius požymius, panašumus ir skirtumus būtų galima daryti sekančias išvadas:

1. Analizuojant plėšimo ir turto prievartavimo istorinę kilmę, raidą bei sampratą, pastebėta, jog pastarieji nusikaltimai atsirado ir vystėsi beveik visada kartu, tačiau vienintelis skirtumas išvelgiamas analizuojant rašytinius teisės aktus, atsakomybės už jų padarymą reglamentavimo etapus. Atsakomybės už plėšimą teisinio reglamentavimo ištakos randamos jau germanų teisėje, tačiau jo reglamentavimo raida buvo nenuosekli: plėšimui įvairiais laikmečiais buvo prilyginama ir asmens sveikatos sutrikdymai užpuolant. Atsakomybės už turto prievartavimą reglamentavimas aptinkamas tik XIX amžiuje. Ko pasekoje pradėtas vystyti tiek praktinis tiek teorinis šių veikų atribojimo procesas. Pastebėta, jog išsamiausiai šių dviejų nusikalstamų veikų tyrimą ir atribojimą atliko Vokietijos ir Rusijos mokslininkai, kurių suformuoti apibrėžimai išliko iki pat mūsų dienų bei labiausiai įtakojo lietuviškąją baudžiamosios teisės doktriną, ko pasekoje buvo padėti pamatai ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 180 ir 181 straipsniams.

2. Išanalizavus šių dviejų nusikaltimo sudėčių objektą, dalyką, objektyviausias bei subjektyviausias puses pastebėta, jog daugelis elementų, analizuojant vien reglamentuojamus straipsnius, tiesiog identiški ir sutampantys, vieni iš tokių tai dalykas. Tiek vienu, tiek kitu nusikaltimu atliekama veika yra kėsinamasi į bendrą gėrį, t.y. – nuosavybę arba turtą. Kitas panašumas yra pati padaroma veika, tai yra vienas iš jos kriterijų kaip - naudojamas psichinis smurtas, fizinis smurtas, tiek vienoje veikoje, tiek kitoje veikoje jis apibrėžiamas kaip naudotinas. Dar vienas panašumas t. y. subjektas. Tiek vienur, tiek kitur, sutampa reikalavimas amžiui bei pakaltinamumui.

3. Nepaisant aukščiau išvardintų panašumų, analizuojant šias dvi normas pastebėti ir panašumai, kurie sutampa ne tik teisės normose, bet taip pat, tokia pačia prasme analizuojami ir teismų praktikoje. T. y. tokie požymiai kaip didelės vertės turtas, bei organizuotumas.

4. Nepaisant išvardintų panašumų, tarp šių veikų yra ir daugelis skirtumų, kurie labiau detalizuojami ne pačiose teisės normose, o teismų praktikoje, nutarimuose ir išaiškinimuose. Kaip tarkim, jau anksčiau buvo minėta, jog šių veikų dalykas ir objektas daugiau mažiau yra panašūs, tačiau analizuojant doktriną ir teismų praktiką pastebėta, jog turto plėšimo dalyku gali būti tik materialus kilnojamas turtas ir pinigai, tuo tarpu, turto prievartavimo dalyku gali būti bet kokia turtinė nauda. Šiuo atžvilgiu galima būtų teigti, jog

veika nukreipta ne į materialaus turto užvaldymą, bet į turtinės naudos gavimą, tai atitinkamai tai bus jau turto prievartavimas bet ne plėšimas.

5. Analizuojant objektyviosios pusės kriterijus, pastebėta, kad psichinės prievartos pobūdis plėšime visada yra susijęs su grasinimais panaudoti tik fizinį smurtą, tuo tarpu turto prievartavime gali būti susijęs su ir su grasinimais sunaikinti arba sugadinti turtą, paskelbti tam tikras žinias, ar kitokio pobūdžio psichine prievarta, kuri nukentėjusįjį galėtų kažkoku būdu paveikti.

6. Kaip atribojantį aspektą, galima išskirti laiką, momentą, t. y. turto plėšimo sudėtyje laikas apibrėžiamas kaip – tuoj pat, tuo tarpu turto prievartautojas gali reikalauti, kad turtas būtų perduotas tuoj pat arba ateityje, visas iš karto arba dalimis, t. y. nėra griežtai viskas išprausta į laiko rėmus.

7. Kaip veikas atribojantis kriterijus įvardijamas ir tikslo siekimo aspektai, kai atliekamos nusikalstamos veikos. Prievartaujant turtą, nusikaltėlis imasi smurto, norėdamas įbauginti nukentėjusįjį ir taip priversti jį paklusti reikalavimui, t.y. pagrindinis tikslas - įbauginimas. Turto plėšimo atveju – jėga ir smurtas naudojami kaip tiesioginė turto užvaldymo ar jau užvaldyto turto išsaugojimo priemonė.

8. Plėšimo sudėtis yra apibrėžiama kaip materialioji, t.y. nusikaltimas laikomas baigtu nuo to momento kai kaltininkas įgauna galimybę su svetimu daiktu elgtis kaip su savu. Tuo tarpu turto prievartavimo sudėtis yra formalioji, kadangi pastaroji laikoma baigta, kai grasinant, šantažuojant ar panaudojant kitokią prievartą yra pateikiamas reikalavimas perduoti turtą, suteikti turtinę teisę, atlikti turtinio pobūdžio veiksmus ir pan.

9. Įstatymo leidėjas daugeliu atžvilgiu išvardintų skirtumų tiksliai tarp šių veikų neįvardija, jas galima išvelgti, tik analizuojant susiklosčiusią teismų praktiką, analizuojant atskirus įvykius bei faktines situacijas, ko pasekoje neretai šios dvi veikos yra neteisingai kvalifikuojamos bei inkriminuojamos, todėl siūlytina, aiškiau ir detaliau pačiuose straipsniuose įvesti skiriamuosius elementus, arba pačius atskirų veikų požymius labiau individualizuoti.

TURTO PRIEVARTAVIMO IR PLĚŠIMO SUDĖČIŲ PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI

SANTRAUKA

Šis magistro darbas skirtas turto prievartavimo ir plėšimo nusikaltimų sudėčių panašumų bei skirtumų lyginamajai analizei. Darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies ir išvadų.

Pirmame darbo skyriuje nagrinėjama turto prievartavimo ir plėšimo nusikaltimų istorinės raida, sampratų kaita, bei kriminalizavimo reglamentavimas Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose, šių veikų vieta nūdienos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

Antrajame darbo skyriuje esminis dėmesys skirtas turto prievartavimo ir plėšimo nusikaltimų sudėčių objektyviųjų (objektas, objektyvioji pusė) ir subjektyviųjų (subjektas, subjektyvioji pusė) požymių lyginamajai analizei. Nors šios veikos turi iš dalies skirtingus objektus, dažnai susiduriama su šių veikų kvalifikavimo ir atribojimo problemomis. Šiame skyriuje, turto prievartavimo ir plėšimas nusikaltimų sudėčių atribojimui naudojami tokiais metodais: sisteminiu, gramatiniu, loginiu, lyginamuoju.

Trečiajame darbo skyriuje nagrinėjami turto prievartavimo ir plėšimo sudėčių panašumai bei skirtumai.

Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateikiami apibendrinimai, kuo šios analizuojamos nusikalstamos veikos sutampa ir kuo skiriasi.

Magistro darbo pabaigoje pateikiamos pagrindinės išvados, padarytos aptarus pagrindinius minėtų nusikalstamų veikų sudėčių panašumus ir jų skirtumus.

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN EXTORTION AND ROBBERY

SUMMARY

The present paper of a master of arts is aimed at a comparative analysis of similarities and differences between the elements of extortion and robbery. The paper consists of an introductory part, a narrative and conclusions.

Chapter one the paper is devoted to analysing the development of the interpretation and understanding of the elements of property extortion and robbery crimes and relevant regulation by the Lithuanian criminal law.

Chapter two of the paper is focused on a comparative analysis of the objective (i. e. The object, the objective side) and subjective (i. e. the subject, the subjective side) characteristics of the elements of property extortion and robbery.

The objects of said acts are elements of property extortion and robbery. The objects of said acts are different, nevertheless, one often encounters with problems related to the qualification and delimitation of the two criminal acts. In this chapter, for the purpose of delimitation of the elements of property extortion and robbery, the following methods have been used: a systematic, grammatical, logical and a comparative method.

Chapter three contains analysis of similarities and differences between the elements of crime of property extortion and robbery.

Each chapter is concluded with a generalisation as to the concurrences and differences between the criminal acts being analysed followed by the main conclusions arrived at after analysing the similarities and differences of the above – mentioned criminal acts.

LITERATŪRA

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
2. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Vadapalas V. Tarptautinė teisė: pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija. Vilnius. Eugrimas. 2003.
3. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolai Nr. 1. Vadapalas V. Tarptautinė teisė: pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija. Vilnius. Eugrimas. 2003.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d.). Valstybės žinios. 1961. Nr. 18-147.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. 1996 m. sausio 23 d. Nr.I-1179.
8. RTFSR baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1954.
9. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1947-06-04 įsakas „Dėl baudžiamosios atsakomybės už valstybinio ar visuomeninio turto grobimą“.
10. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1947-06-04 įsakas „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“.
11. Уголовный кодекс Латвийской Республики [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gruodžio 7 d.].
Prieiga per internetą: <<http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424>>.

Specialioji literatūra

1. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. Vilnius. 2000.
2. Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Vilnius: MRU, 2007.
3. Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 1998.

4. Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. Monografija. - Lietuvos teisės universitetas. Vilnius. 2002.
5. Garmus A., Kurapka E., Cèpla A. Teismo medicina. Vilnius, 2000.
6. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Mintis. Vilnius.1989.
7. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1961.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. I tomas. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2004.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. II tomas. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2009.
10. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius. 2001.
11. Lokas, Dž. Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą. Vilnius: Mintis. 1992.
12. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Kaunas, 1996.
13. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Justitia, Vilnius, 1999.
14. Ormeron D. Criminal law. Cases and Materials. Oxford university press. 2006.
15. Paviolis V. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knygą. Eugrimas. Vilnius. 2001.
16. Piesliakas V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius. 1996.
17. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius. 2006.
18. RTFSR Baudžiamasis kodeksas. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. Vilnius. 1954.
19. Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas. 1925.
20. Šnaider G.I. Kriminologija. Maskva. 1994.
21. Vitkevičius P. Civilinė teisė. Vadovėlis. Kaunas: Vijusta. 1997.
22. Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga: 1871 m. gegužės mėn. 15 d. Kaunas. 1935.
23. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией Скуратова Ю.И., Лебедева В.М. Москва: НОРМА-ИНФРА-М. 1999.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio mėn. 21 d. nutarimas Nr. 43; "Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas.". Teismų praktika 4-3.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 "Dėl teismų praktikos nužudymų bylose"
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001m. gruodžio 4 d. nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-1066/2001.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2004.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 "Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose".
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2004.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio mėn. 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant vagystės ir plėšimo baudžiamąsias bylas“, Teismų praktika, 2005.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. vasario mėn. 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2006.
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio mėn. 30 d. nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274/2007.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. lapkričio mėn. 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-346/2008.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. kovo mėn. 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2009
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio mėn. 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2009.

15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio mėn. 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2009.

16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. sausio mėn. 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2010.

17. Panevėžio apygardos teismo 2009 m. rugpjūčio mėn. 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-58-168/2009.

Internetinės priemonės:

1. Babachinaitė G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 10 d.].

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:yA6ZfXt9b10J:www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php%3Fid%3D266092+Smurtinio+nusikalstamumo+samprata,+tendencijos+ir+%C5%A1iuolaikiniai+rai%C5%A1kos+ypatumai+Lietuvoje.&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESiNZYOJxmE1dWROSrtm5Uc0m5UHF2FAMpNC26TWI1sWbLp5rmyFWdpqaOxmBiKcFtO6QAr8xgcMKNSRjy4NgvDpgTNO7hXO7VB6NJvxJv2tGMzQxQ7Z7SSb2_xsUX3YkYW_E1&sig=AHIEtbQBxt9D4zZKR3hAGgVR9hwKQO-c1w.

2. [http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=12&metai=2005&menuo=5®ionas=0&id3=23;](http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=12&metai=2005&menuo=5®ionas=0&id3=23)

3. Kazimiero teisynas. [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. rugsėjo 2 d.].
www3.mruni.lt/~rgeLumb/PowerPoint_2007/3_1kl_5gr_kazteisyn_dailydaite_9.pps

4. www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/...teises.../vokietijos_bt.doc